Poštarina plaćena u gotovu.

GOD. XI. BROJ 4.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

LISTAK:

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU POTPOROM MINISTARSTVA PROSVJETE OD 9. VII. 1927. P. BR. 9306. — UREĐUJE VIKTOR KRALJ. — »OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GODINU 40 DIN., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU NA: UREDNIŠTVO »OMLADINE«, DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB 6. POŠT. PRETINAC 47. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DIN.

TISAK „TIPOGRAFIJA“ GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB

GODINA XI. U ZAGREBU, PROSINAC 1927. BROJ 4.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

LJUDI BEZ HLJEBA.

Znam, sutra će opet krenut' iz luke
parobrod naših pun kršnih ljudi,
bez kruha što su na rođenoj grudi,
a besposlene im žuljave ruke.

Na obalu poć' ću i stat' do broda,
da stisnem desnu svakom od reda,
da zaželim njima, što gorka bijeda,
ih tare: »Sretno, krv našega roda!«

Oni će mučke na palubu stati,
dok će im srce pucati od bola
za zemljom, što je krvava i gola
i nije im mogla ni hljeba dati.

I poći će u svijet — u kraj ma koji
s osnovom čvrstom: radit kô lúdi
i s uštedom malom na rođenoj grudi
naći se jednom; tad sretni i svoji.

Znam, sutra će opet krenut' iz luke
parobrod naših pun kršnih ljudi,
što su otuđeni rođenoj grudi,
prezreni snosili najgore muke.

Srećko Dobrila, Istra.

VRATAR KOD ZLATNE ZVIJEZDE.

Na ledini, izvan bedema gradskih, bila se bitka. Jedna onih bitaka, što su bile na dnevnom redu, otkako je pored starodrevne gimnazije otvorena i realka. To se zbilo naravski već pred mnogo vremena. Gradski su se zidovi odonda već i sravnili sa zemljom, šančevi s vojskama žaba isušili se i ispunili; a nekadanji megdandžije, đaci realci i gimnazijalci, što su tu tako ustrajno vodili bojeve za svoje ideale, postali su već i očevi i djedovi. Ali na bojištu, gdje su se izvojevale u to davno doba tolike sjajne đačke pobjede i junački porazi, još se i danas bije bojak, bojak nemalo žestok i vragometan, ama mnogo, mnogo žilaviji, i svatko će odmah znati, da se tu radi o samome prvenstvu u plemenitoj utakmici, kojoj se ne treba ni da spomene ime, jer o njoj već djeca u kolijevci sanjaju. I kako se vidi, naposljetku noge su pobijedile glavu, realizam proždro idealizam.

Povod onih drevnih bojeva nije trebalo dugo da se traži. Visio je, da tako kažem, u zraku Obično je počeo usmenom raspravom. Predmet: škola i profesori, đaci i redovi. Glavno je bilo pitanje, koji su đaci pametniji: realci ili gimnazijalci. Svaka je stranka branila ugled svoje škole ne štedeći naravski drugu stranku ni u čemu. Pri tome se dusi sve više zagrijali, glave se usijale i pošto su se iscrpli svi usmeni dokazi, trebalo je samo odnekale da zaori kobna krilatica »Realci istjerani gimnazijalci«, pa da se kao na bojni znak svi kao jedan prihvate opipljivih dokaza, pograbe se šakama i u tili čas načini se gužva i stane se nositi i valjati ledinom kao živo klupko, iz kojega su kao iz vatrena vrtuljka treptale na sve strane žive varnice, bijesno razigrane ruke i noge.

I baš u najkritičniji čas, kad su se oni u sredini klupka već počeli da dave, neko poviče:

— Eno rode, eno rode!

I opet kao na zapovijed klupko se razvije, prsne, čestice se njegove razlete i megdandžije pogledaju put neba.

Zbilja, roda! Leti mirno preko vedra neba, plovi po modroj pučini kao lađica s dva jedarceta.

— Gle, nešto nosi u kljunu! — opet će jedan glas iz čete, a ruke bijesno vitlaju.

— Žaba je — nije — bit će miš! Kakav miš, zmija je. Da zmija . . .

Kad al zatutnji ledina od urnebesa.

— Ispustila. Glete, ono nešto pada, pada. A joj, šta li je to? U istinu zmija.

— Ta zar ne vidite, da je mlada roda? — javi se miran glas jednoga đaka, koji je čitavo vrijeme stajao po strani i palicom rovao po krtinjacima. Zvali su ga Mijom »prirodožgancem«, to će reći prirodoznancem, jer je od svih gimnazijalaca imao najbogatiju zbirku prirodnina, živih i mrtvih, pa donosio i u školu pune džepove to žaba, miševa, guštera i kukaca pa i puzavaca i

skakavaca na zorno proučavanje i zbog te svoje revnosti u proučavanju prirode na licu mjesta, pobrao mnogu hvalu od profesora prirodopisa, ali i po koji »karcer« od drugih profesora, kad bi se njegovoj zbirki jednom prohtjelo, da se malo prošeće po školskoj sobi i koji primjerak zalutao čak i na katedru.

Dakle, mlada roda! Jest, nije, jest, nije. I umalo nije došlo do ponovnoga boja, da jedan realac nije osjetio potrebu, pa da svojim znanjem nadbije — ili kako bi se danas reklo: »da iznese rekord« nad svojim drugom gimnazijalcem, vrisnuvši:

— Ha, šta mi je to i roda! Al' ljudi kad bi mogli ovako da lete, to bi bilo nešto.

— Ljudi da lete! Ih budalo, tko bi to mogao? — vikne jedno latinče prezirno.

— Ne bi mogao? Ohoho! A zar nijesi čuo u školi, da je u stara doba jedan čovjek načinio sebi krila i poletio!

— Poletio, ali i pao u more pa se utopio.

— Da šta će, kad je krila slijepio voskom i sunce vosak rastopilo? Treba, brate moj, izmisliti mašinu, pa da vidiš. Ja sam čitao u jednoj knjizi, da je negdje netko izmislio takvu spravu, opašeš se njom, privežeš na leđa velika krila i eno ti ga, letiš nebu pod oblake.

— Budalo, budalo! — vrištalo tu i tamo, ali je stvar ipak suviše zanimljiva, da bi je trebalo završiti tučnjavom, a nije se prije o njoj povela svestrana i temeljita rasprava. I zato se sada razvije ponovno jedna onih beskrajnih i vrućih rasprava o stvarima, koje su se i ljudima a kamoli ne djeci činile kao priče i tlapnje iz tisuće i jedne noći, a ipak se napokon ni jednome đačetu — ni realčetu ni gimnazijalčetu, ne bi učinile nemogućima, ni najfantastičnije pustolovine Jules Verneovske, makar se svijet upravo bio oporavio od čuda žice, što prenosi pismo u daljinu i to bez kola i konja nego po stupovima, kojima iskitiše ceste i drumove kao beskrajnim nizovima vješala. Ili drugim riječima, telegraf bio je doduše već gotova činjenica, telefon za đake samo pitanje vremena, makar još nije izišao iz fizikalnoga kabineta realke ni gimnazije, ali da im je onda tkogod samo i natuknuo, da bi se mogli razgovarati i dopisivati u daljinu i bez žice i bez stupova, štaviše, da bi mogli ploviti lađom u zraku i brodom pod morem i doista letjeti zrakom kao ptica što leti, — ne, o tome se i pored Jules Verne-a nije još tlapilo ni najvratolomnijoj mašti najrealnijega realca. Jer drugo je misliti misli i tlapiti tlapnje, a drugo je zbilja zbiljska i istina istacka.

Međutim, dok su tako gradska djeca u svojoj mašti preobražavala svijet, dogodilo se u »Zlatnoj zvijezdi« nešto neobično. Zlatna zvijezda bila je gostionica iliti »bircuz«, kako se zaonda još u nas govorilo. I to se neobično desilo ovako:

Joža, šepavi i guravi Joža, ili »fratar« Joža kako ga zvalo i nalo malo i veliko, u isti je čas čistio dvorište iza vašarskih kola, što su nakon odlaska ostavila obilne tragove svoga boravka u »Zlatnoj zvijezdi«.

Upravo je zahvatio posljednju lopatu gnoja, pa da će je s velikim zamahom da hiti na bunište, kad al' visoko u zraku, više njegove glave nešto zašušti i kao strijela njemu pred noge zvizne.

— Koji li je bijes? zamrmori Joža i ostane s lopatom u zraku. Nije se on doduše nimalo prepao, kao kad baš ne može ništa tako lako da prodrma njegovu ravnotežu i mir duše, niti je ikad u svojih sedamedeset i koliko mu je već bilo godina, bio »nervozan«. Za tu riječ nijesu zaonda još znala ni gospoda ni njihove gospođe, kamoli da bi znale njihove sluge ili ona prostija čeljad, koja — polako doduše ali sigurno poprimaju od svoje gospode sve navade i običaje, osobito rđave i nevaljale. Ama ovo ti je ipak bilo nešto neobično, pa da se časom malo i začudiš.

Dođu mu napamet oni pečeni golubovi, što ljudima u priči padnu s neba i ravno u usta. Ama njemu toga ne treba, jer — što je istina, istina — gladan nije bio. A ipak — iako pečeno nije — ali je nešto blizu, krilato je, kljunato i nogato — miče se i migolji. Treba pogledati, odvaži se Joža, baci lopatu i — pogleda, a to je pred njim roda, mlada roda, golo golcato rodino ptiče!

Otkad je živ, to mu se ipak još nije dogodilo, živa roda i njemu pred noge.

Ali se brzo snađe. Digne živinu. Živa je. Odmah zine kljunom. Aha, gladna je. Sad je Joža odmah znao, šta treba. Turi pticu u pršnjak i što su mu krive noge dale, brzo odšamuca u svoju komoru.

Nemajte brige. Zna Joža, što je sada najpreče. Najprije pretražuje, je li što slomljeno. Naravski. Jedna se trklja objesila. Pustite ga sada samo, Joža će već providjeti. Zar mu je prvi put pomagati nevoljnike i stradalnike, domaće ili namjernike, išli na dvije ili na četiri noge? »Fratar« Joža — vele — jedva može dočekati, da koga pomogne, posluži, utješi, to mudrim savjetima začinivši ih pristalom poslovicom kao n. pr. tko zlo sije, gore požanje, ili teško nogama pod ludom glavom ili već kako se čovjek tješi, pošto je nastradao, — to opet svojim stalnim melemom, što ga je sam vario za svake ruke rane i za živinu i za čeljad, pa odvarkom od različitih trava, to za groznicu i žiganje, to za zubobolju i grižu. Za svaku bolju ljudsku i živinsku on je znao lijeka. A kućna živina bila mu je i zahvalna. Time se od strane ljudi nije mogao uvijek da pohvali. Čim bi se samo pojavio na dvoru, prilazile bi mu i jatilo se oko njega i pernato i rogato i kopitasto, da se jedva mogao da obrani od tolike ljubavi. Reći će se, da je to zato, što se u Jožinim dubokim džepovima uvijek našao po koji slatki zalogajak za svaku gubicu i svaki kljunak. Ama i bez toga, t. j. ako su jednom bili i prazni džepovi, simpatije su ostale. Pitali se ljudi, odakle? U ljepoti mu sigurno nije bilo. Svatko je vidio na prvi pogled, da Joža nije ni najmanje bio — što no se veli — lijep, štaviše, bio je upravo ružan. Velika glava, obrasla štetinjastom kosom, stisla se duboko među ramenima i izbočenim leđima i prsima kao kupus u zdjeli; crvene uši kao dva krioca stršala joj na obje strane, a noge su bile dvije sablje krivošije i to još jedna kraća od druge. I svatko će reći, da je neobično ružan taj Joža.

Ali stan'te malo! Još su tu bile oči, male, doduše i duboko uskočile u jame, ama oči, kad te pogledaju, zaboraviš, da je pred tobom nakaza. Pograbit će te za srce čudan čar od čudna smiješka,

SLAPOVI KRKIĆA.

što će sada da se prelije preko ružna i kozičava lica, smiješak, što će usta razvući od uha do uha i lice podijeliti u dvije pole tako smiješne, da će ti se zabosti kost u grlu. Ali ne ćeš se ni smijati, jer čim u tebe više ne gledaju te čudne oči, na isto lice sjest će tuga, bezimena i beznadna i ona će kroz onaj smiješak da progovori pun krotkosti i gorke molbe: »Ne gledaj na moju rugobu ni na ono, šta je na meni neskladno, nego gledaj na moj smiješak i na moje oči i oni će ti reći, da sam svakom rad, da vas sve volim, ne ću nikome zla, pa nemojte ni vi meni. I uostalom oprostite, što sam, kakav sam«. Nijesam kriv, što me ovakva rodila majka«.

I doista, nitko još nije čuo, da je Joža ikome išta zla učinio ili čak kome samo i zlu riječ rekao. Štaviše, svatko je osjetio, da se može u Jožu pouzdati i da ga Joža neće izdati.

To je valjda osjetilo i ovo mlado rodino čedo, jer se odmah podalo Jožinim rukama i ni časak se nije prepalo n'egovih kvrgastih prsta ni njegova lica, makar nije bilo nimalo nalik ni na oca rodu, ni na majku rodicu. Štaviše, ako je mirno slušalo Jožinu utješljivu besjedu, kojom je i rođetu i psetu Bundašu, — što je s njime zajedno uljezlo u komoru i smotalo mu se do nogu, da pozorno promatra, kako mu to gospodar čara oko dugokrakoga ptičeta, — tumačio, kako je ono moglo ovamo da padne, što nikako nije bio običaj mlade rodičadi.

Najprije se s puno saučešća raspitkivao, boli l'ga, kad mu ovako steže ranjenu nogu uz komad drvceta, i onda ga stane tješiti, da mu neće biti rđavo u Jože, makar mu i ne će biti baš tako kao tamo na dimnjaku majstora bravara, gdje su mu stanovali stari od pamtivijeka. Naravski ono je drevno i plemenito gnijezdo, prostrano, gospodsko, vidjelo se već izdaleka, kako se ponosito prostrlo više mahovinom obrasla krova. Drevna je to starina, da se o njoj pripovijeda. Nije li pokojni djed majstora Ilije pričao svojoj unučadi, da je od svoga djeda slušao, kako je to gnijezdo već od davnine čuvalo kuću stare i plemenite bravarnice? I u njemu svako se proljeće legla vesela rodičad i hranila žabama i zmijama iz gradskih bara i Dravinih ritova. Pa eto i proljetos zar se našlo podmlatka nad krovovima gradskim. Kako li im bi, starim rodama, kad nedavno stadoše oko njihova gnijezda rušiti krov i zidove? Zabrinule su se dabome, a bome se zabrinuo i majstor Ilija. Tri godine dana odlagao je gradnju. Ne može se graditi novo, dok se ne sruši staro.

A tu je bilo rodino gnijezdo, starina časna. Rodino gnijezdo rušiti, ne, to se ne smije. Nikako. Ona je sveta, ono ti je kao amajlija, što čuva kuku od groma i ognja. Dugo je mislio majstor Ilija i najposlije morao se i da odluči. Treba rušiti, nema fajde. Ama oprezno. Najprije sve okolo-naokolo: krov i zidove. Bilo je naravski i prašine, kao kad su se uzvitlale i stare uspomene na one nizove naraštaja, što su pod starim krovom izvijale svoj vijek a uz njih ili zapravo više njih na

starom dimnjaku i tolike generacije dugonoge ptičadi.

I zidovi su pali, samo je još stajao stari dimnjak i visok, glomazan kao avet dizao se isred gomile kamenoga drobija, dizao se gô golcat i na njemu široko i čupavo gnijezdo rodino kao ogromna šubara. Na rubu gnijezda stajale su stare rode i treptavih krila, nakostrušene od straha i brige gledale, što će to sada biti, jer otkad pamte, takova šta još im se nije nikada desilo. A bome zabrinuo se i sam dimnjak, jer valjda se i on prvi put, otkad postoji, našao u ovom neobičnom položaju, bi reći, golotinji, pa ne samo što ga je moralo zepsti, nego je bio i postiđen onako pred svijetom bez svoga rođenog odijela, a to sve zar, što je tako vjerno čuvao domaće ognjište, da se ne razbjesni, da se ne ugasi, oko sebe skupljao naraštaje na prijatne razgovore i odmore! Što li će to biti s njim?

Što li će biti s njim, pitala se i sva ulica, što se skupila, da gleda, što će se raditi sa gnijezdom, savjetovala i dogovarala se. Naravski, gnijezdo treba da ostane čitavo. Ono će se prenijeti na drugi dimnjak. Čitava se ulica izjavila spremnom, da će im dati gostoprimstvo. Ne nosi li sreću? Izbor padne na susjeda, sedlarskoga majstora. U njega je dimnjak isto starovjerski sa prostranim pokrovom. Tu će se gnijezdo moći isto tako udobno da raširi kao na staroj bravarnici.

A sada još treba smisliti, kako će ga skinuti. S velikim nepovjerenjem gleda stari dimnjak i osjeti, kako mu se o strane prislanjaju ljestve, uza ljestve penju se ljudi i počnu pod gnijezdo turati daske. Oprezno, to se zna, da se ne prestraše stare, ne povrijede mlade rode.

Stare se rode obezumiše od prepasti. To se dakle zbilja radi o njima, o kući njihovoj, o podmlatku njihovu! Propast, svršetak, kraj svijeta! Tu sada više nema ni gledanja ni razmišljanja. Brže bolje šklocnu dva tri puta ljudski, a onda zagrabe kljunom u gnijezdo, svaka od starih izvadi po jedno mlado, raširе krila, odupru se nogama pa se dignu u visine i put Drave i njezinih gostoljubivih ritova i bara.

— Ele, tako ti vam je to bilo, sinko moj, završio Joža svoj monolog o toj zgodi. Tebe, moj jadni Adore, putem izgubio iz kljuna tvoj nespretni babo. Ama na tvoju sreću našao si se u Jože, i Joža će tebe već dobro držati. Ne ćeš imati za čim da žališ.

Tu Joža ispod kreveta izvuče staru rogožaru punu slame, gdje su se izlegle već generacije pilića Zlatne zvijezde. Istom neki dan preprtljao je Joža posljednju kvočku i njenu porodicu u štalu, jer su se pilići već tako razrasli, da im nije bilo više mjesta u Jožinoj Komori. Kvočka je doduše još nekoliko puta zabasala pred vrata vodeći svoje jato na počinak u staru ložnicu, ali kad joj nitko nije htio da otvori, ljuto kvocajući zaputi se sa svojom četicom u novi stan.

Međutim je Bundaš s neprikrivenim nepovjerenjem gledao u neobičan prinovak. Jer neobičan je bio, to je svatko mogao vidjeti. Jer ako su ispred njega prolazile čete svakojake pileži i iz kokošjih jaja i iz pačjih i guščjih, ali ovako nogatih i kljunatih nije još vidio. Pa kad je Joža svršio svoj samaritanski posao i pošao na druge svoje dužnosti, ostao je Bundaš, da čuva od novoga došljaka imovinu svoga gospodara pa i da čuva i samoga čudnoga druga. S vremenom se Bundaševo nepovjerenje preobraćalo i u poštovanje, kad je primijetio, kako je ovo čudno pile naglo raslo u visinu, a naročito onaj ražanj zadobivao neku opasnu duljinu, da je Bundaš — mudra živina — odlučio da prvobitnu antipatiju prometne u simpatiju, jer kad s kime već moraš da živiš pod jednim krovom, treba da se s njime i slažeš, i što treba da bude, neka odmah bude. I u tome je Bundaš bio vrlo dosljedan i revan. Počeo novome drugu da donosi i darove po onoj francuskoj: »Les petits cadeaux entretiennent l'amitié«. Svaki dan položi po kakvu dobru kost svečano pred gnijezdo pa se onda ispruži po podu i očekljivo gleda, što će na to njegov pernati prijatelj. No roda ne mari za kosti, već ako nijesu baš žablje, što mu ih gospodar pokadšto i donosio, kad bi se zorom odšuljao na Dravu, da ih po barama lovi. A kad Bundaš vidi, da roda ne mari za njegovu miloštu, uvrijeđen je zakopa u slamu pod rodinim gnijezdom, da je do zgode opet iskopa i uzme među prednje noge, pa da se njome slatko glođući pozabavi. Tu bi se onda i roda zanimala, čime se to bavi priša njezin, ispruži vrat, bocne u bundaševu poslasticu, ali u zao čas po se, jer sada Bundaša ostave svi drugarski osjećaji, strahovito izbijeli zube i još strahovitije zareži. To roda razumije i odmah se povuče. Biva i prijateljstvo i drugarstvo imaju svoje ograde, preko kojih se ne smije ni najvišim nogama ni najduljim kljunom.

Nego što se tiče noga, u siromašnoga Adora najposlije ostala samo jedna čitava. Ona polomljena uza svu njegu Jožinu osušila se i Joža je morao odsjeći, ali je odmah načinio naknadu od komada drva i tako zgodno namjestio pod neozlijeđeno koljeno, da se ptica brzo naučila na tu invalidsku »protezu« i makar i šepajući sasvim se pristojno njome služila.

(Nastavit će se)

Jagoda Truhelka.

OPTIMISTE.

Sve su dali, što velika, lijepa
Na toj kori ljudski rod uživa,
U njima je ona vatra živa,
Što u snazi uzdrži i slijepa.

Čvrstom vjerom u konačnu slavu:
U pobjedu svijetlih ideala,
Prkose svim nasrtajim jala,
Što bi rado prekrit' svaku glavu,

Koja se iz prosječnosti diže.
Al' tko može nad božanskim ruhom,
I tko može nad poletnim duhom?!

Sve su dali i mnogo će dati,
Jer ih sretna odnjihala mati;
Jadan onaj, koji samo gmiže!...

T. Narić-Dvornik.

PRAZNIČKI SONETI.

I.

PROLOG.

Ne marim, što selo mnogi će prokleti
u raskošju bučnom velegradske čari.
Selu želim pjevat', u selu umrijeti;
klanjahu se njemu i svi moji stari.

U selu mi sinu svjetlost prvog dana;
ja ne poznam zlata, sedefa, ni svile,
na suncu me žarkom odnjihala nana
i dušu mi pjesmom napojile vile.

Ja zavoljeh selo, jer mi pruža sreću,
u suncu, u cvijeću, šumi, u proljeću . . .
u gradu mi nebo i duša se mrači!

I nek drugi gradsko bučno slavi vrelo,
a ja ljubim ruke, o, vama orači!
Iz dna duše kličem: zdravo milo selo!

II.

NA POVRATKU.

Evo me u tebi, o, rođena grudo!
O, kako je lijepo ovo nebo tvoje
i ptičice kako ovdje slatko poje;
kako je bez tebe sve isprazno, ludo!

Ta evo ti sinka, pjevaj, majko draga...
Pjevajte mi i vi, moji vjerni žali,
vi bregovi goli i tanani vali,
da mi svakoj boli sad nestane traga!

Pjevajte mi tako u sunčanu žaru
i vi stijene sive, livade i njive,
da proživim opet onu sreću staru —

Sretnici su oni, koji ovdje žive!
O, da mi je, dome, s tobom vječno biti
i u tebi pjevat' i suzice liti!

III.

O LIJEPI SU . . .

O, lijepi su, Bože, ovi ljetni danci
u seocu mome, u sivom Primorju:
doline i brijezi, klanci i proplanci
divni miris dižu vječnom u lahorju!

Masline se guste brijezima rasule
kroz opojni ritam plavih melodija —
Sve radosno ćuti; tek sa Jurić — kule
uzdah pradjedova, kao da izbija...

A večerom majstral kad kroz selo pirne
i čobani gromko uz stada zaore —
u srcu me osmijeh živovanja dirne . . .

O, lijepi su danci i rumene zore
u ovome kršu moga zavičaja:
srce selu pjeva — selo duh opaja!

IV.

»STARA CRKVA«.

Visoko na brijegu, zimi vjetrom bita,
a ljeti u žaru, leži »Crkva stara« —
Spomen svojih pređa, pod pepelom skrita
i rodbina davna ovdje se odmara.

Pet milene braće i djedo i baka
ovdje sudbu snose i ovdje se šeću . . .
Nek i mene jednom ovdje skrije raka,
grobnicu ne želim ni bolju ni veću.

Jer svakoga puta, kad se ovdje javim,
cijelo moje biće bolno se osjeća:
djedovi me zovu da ih ne ostavim!

I uvijek me uvijek ova »Crkva stara«
u bolima sjeća cvijetnog pramaljeća,
i kako sve bježi i kako sve vara . . .

V.

POVEČERJE.

Odmaklo je veče. Spustila se tama,
spokojno i mirno bôno kô sjećanje...
Noć odiše tugom. Mračnim dolinama
razlijeva se miris i bôno šaptanje...

I sve mirno ćuti. Cijelo selo drijema;
tek susjeda pašče katkad se oglasi,
pa sve opet spava, kô da nikog nema.
I moji svi' sniju, čuju se uzdasi...

A ja samac bdijem — zanijela me mašta
i odvela nekud u kristalne sfere —
osjećam se tužan, ni sam neznam rašta.

I s prozora gledam, a crnina diše —
noć prosiplje nemoć i čežnju bez mjere:
gdje si srećo pusta, kad ćeš k meni više?

Aleksa Ujdurović.

TRUS SVIJETA.

(Svršetak)

Dovle pisac i ja s piscem.

A kako je bilo kod nas u Hrvatskoj? obratim se k svome tati. Tata skoči, ispadne iz sobe, no vrati se za pô sata. Pohitao, reče, do knjižnice, mašio se novoga velikog hrvatskog leksikona, naišao u tridesetoj debeloj knjizi na »trus svijeta« i izvore mu, nekake knjižice i opise, pa mi stao iz jedne da priča.

Ivici htjeli da naviju budilicu za pet sati, — u pet će i pô s drugovima na »majalis« (izlet) u obližnju šumicu Hum nad gradom. Odbio. Što će mu to? Ustat će i tako i točnije (ranije) od bu-

dilice i njezina škrebetanja. Vrtio se čitavu noć na svojoj postelji kao na ražnju. Pred oči su mu dolazile zamamljive slike, blažile ga slasti toga jedinoga đačkog danka. Nije, istina, svaki dan Božić, ma nije ni majalis! Istom je nekako pred zoru zadrijemao i zanesao se u san. Pritisla ga mora. U školi je. Odgovara iz biblije. Čudi se (u sebi) i zabavlja jogunastom Jozui, što se digao da buni i čak ustavio ni krivo ni dužno sunce na njegovu putu, kao onaj rimski vojnik, što pomete krugove Arhimedu, a sa suncem i tolike ljude, koji s mukom čekaju, da mrkne. Čudi se i — šuti, i šuteći sjeda s peticom! Nezahvalnik! I nepravednik! »Stante pede« (Smjesta) moglo se o tome da uvjeri brzosudo đače, — jer se već preobrazila pozornica i pred sanjačem iskrsla nova slika. Vreva, žamor, »darmar-majal« u najvećem jeku. Janjci izišli da svima rastu zazubice, iz uprta proviruju bijele pogače i slatkiši; Ivo tura u špag nagradu za najdalji skok i najbolju odgonetku, — ej da hoće slava da se otegne! — Kad se nešto, nekaka kao utvara u tinji čas otegne do neba, i uz glavu se jarkoga sunašca stvori druga glava, glavurda gorostasnika, i div — bješe glavom Jozua — ni pet ni devet nego se okrene sjajnoj kugli i zagrmi: Stani, sunce! I sunce pokorno stalo, i majalis zategao... dvadeset i četiri sata?... ne, nego čitavu sedmicu! ... Ali se odjednom, trista mu jada, mače div, i — iz neba u rebra — zađe sunce. Tama! Noć! Je li moguće? Trgne se i otvori oči: Tama! Crna tama! Mjesto rude zore, koja bi mu, bar po njegovim majalskim računima, morala već da razbije sanak! Očito je pretekla želja zbilju, i dremovnoga Ivu domalo obrvao drugi sanak. Kratki, kratkovjeki sanak, i ako se Ivi učinilo, da je krepko zaspao, svakako prekratko za majalis, jer kad se opet prenu, još je bilo tamno kao u rogu. Hvala Bogu! Barem ne zakasni, kako se bijaše uplašio! No opet se vidi noć preduga, i Ivo je uzrujan, nestrpljiv. Čemu? Prije zore ne može da svane! I nanovo se ispruži na postelji i stane da čeka. Teškoga li iskušenja! Crna noć ni s mjesta, kao da je začarana. Da mu je bar časovnik, ali taj mu obećaše, kad donese odliku, — svirala na vrbi! — Zar je kaki vještac zazidao prozore i vrata? Ne odmiče ni noć ni vrijeme. Zacijelo maslo toga pakosnoga zvjezdanog Jozue! Bez sumnje je stao pred sat, pa mu odsjekao: Stani, sate! I noći zapovjedio: Stani, noći! Nekakvo đavolstvo! Valja vidjeti. I skoči k prozoru i pogleda na ulicu. Tu ne sazna ništa! Pa se izgubi na vratima, da pita roditelje, je li bolan, ili se ta noć urotila, da mu pomrsi veselje.

I njegovi se roditelji već probudili i ustali, ne mogavši dulje da spavaju, i čude se i bune, da je jošte tamno! Otkud mrak?! Ta spavali su dulje nego obično, valjada upravo zato, što je tamno. Pogledaju na sat. Osam. Kako? Osam, a noć! Naravno, poštetila se sprava. No opet... tikatače! To nije čist groš! I poteku svi iz izbe sa svijećom, da vide, je li u istinu tako, ili im je mozak uzavrio.

U hodniku se sretnu s Ivinim starijim drugom Dionizom.

»Gdje smo?« vikne Ivo, razabrav se: bio se ispeo, sanjareći o svome majalu, opet s Jozuom na sunce i baš taj čas ljosnuo s njega, godi mu se, na Hum!

»U Argentini...«

— Argentini? Bog s tobom! Kakvoj Argentini! S tom polarnom noći! Onda reci radije: Groenlandiji! Aljasci! Novoj Zemlji!...

— Dr. Kučera nam javlja telefonski: Stresao se svemir. Zemlja se pomakla sa svoga položaja i za dlaku obrnula. Mi smo odletjeli k Argentini...

— Kako: mi?! Mi nijesmo, kako vidiš! Mi smo na svom mjestu! No da nije Hum i naš majalis?! Idem da vidim...

— Ta kuda ćeš, šaljivče! Svi smo zajedno i ja i ti i Hum s majalom odbljesnuli u taj novi kraj. I nijesmo kao te kornjače, ti jadni »Lindwurm« i »Šamerlin«, što se koče i kopune »hitrim« svojim pticama, za 33 i 43 sata, nego što bi rukom mahnuo, kao munja, za tren... Kome se još rače račji ti aeroplani i puževlji Zeppelini, bili mu blagoslovljeni... Mi ćemo sa svjetskim trusovima, bljeskovima, na hipove...

— Ja sam zasad zadovoljan i s čitavim satom — do bliskoga Huma! Dakle stoji naša zabava?! Ma što rekoh! Smak svijeta! Sudnji dan za beskrajnom noći! Otkad caruje u Argentini vječna tama? I evo — u devet sati jutra! Zar već ne vidjesmo sunca?

— Ala si nestrpljiv! Argentina je za sedam ... deset i pet stupanja na zapadu od Hrvatske, pa Argentinci i drugi »istomeridijanci« ko Malo-Antilci, Novo-Fundlanđani, istočni Labradorci itd. kasne za nama za pet sati, i kad je kod nas pet ujutro, kod njih je još noć, i protivno, kad je kod njih pet, kod nas je već i deset. Čuj, kako to zorno Kučera tumači:

Noć je. Mi sa svojom majkom Zemljom putujemo, vrteći se od zapada k istoku; strelimičnom brzinom, na vrat na nos, hitamo, prevaljujući svaki sat po 15°, ili 360° u 24 sata, kad se naša vazda vesela i »okretna« mati okrenula oko sebe, oko svoje osi. Sunce kao kaki general izgleda iz svoga stalnoga »kvartira«, »defilierung« svoje čete, nas dremljivaca Zemljaka. Eto prvih nas ratnika, »avant-garde« sa zapada, za nama stupa vojska, naši zapadni susjedi: ugledavamo, — 1. svibnja u pet sati — generala, sunce, na istoku, jer smo došli sa zapada, a on nas na zapadu, jer je izišao pred nas, (kao da će general defilovati pred vojskom, a ne će vojska pred generalom!) putujući, obrnuto od nas, od istoka spram zapada, — i mi klikujemo: izišlo je, granulo je sunce! A čim je izišlo nama, izlazi i našim susjedima redom, bližima, pa daljima i najdaljima, i sinuvši za sat nad petnaestim, pomalja se za pet sati i nad sedamdesetpetim stepenom, nad istočnim Labradorom, Fundlandijom...

— I Argentinom! vikne oduševljen Ivo. — Bravo! Hurra! Sjajno! Počekaj malo, eto me odmah natrag!« — skoči i iščezne u hodniku.

Za čas »osvanu« na vratima. Umiven, čist, i — vidi se, taj nije štedio pomade, paste, kreme i sapuna — prečist, upravo prljav; mirisan, go-

SENJSKO BILO: SV. MIHOVIL.

tovo premirisan od zubne odolom nakapane vode, — da je ne ispi u naglosti! — odjeven, — s ovratnikom na trbuhu i po kojim otpučanim pucetom; obuven, — na jednoj mu nozi nova, a na drugoj stara cipela; na glavi kapa, a u ruci šešir; — utisnu li mu u kosti novu rekordnu brzinu majalska groznica ili duh nove domaje, stvorivši od novoga našeg prekomorca preko noći čistokrvnoga Američanina?! — zanesen, uzrujan i blistav, priteče kolegi, uhvati ga za ruku i dahne: »Tako! Gotov sam! Još malo kave, i onda sam spreman...«

— Kuda?

— Kud'?! Pa na Hum! Domalo će zora!

— Zora?

— Vidi dosadnika! Deset, a on u čudu, kao iznenađen pita, sumnja: »Zora?« pošto ju je sam objavio... Ili su ti tvoji i tvoga Kučere putnički ili vojnički »brzi« vlakovi sa zakašnjenjima i taj tvoj »defilierung« i »mobilisierung«, pa i ta zora, tamo ranoranilica, a tu kasnolegalica, razmažena gospojica, što se diže u deset, tek pusta bajka, vrndanje i šala, i ta će tajnena, beskonačna noć, o kojoj udilj sumnjam, kojoj ne vjerujem, provjekovati?...

— Ne će! Ne boj se!... Ni vječna ni preduga! I samo jedna! Izvede je svjetski trus, donese nam je, banuv nakraj naše i baciv nas u pô prekooceanske noći! Izvede jedinu, udvojenu, dugu, čudnu noć, a daljne će nove noći biti kao i stare. No nijesmo joj još na kraju...

— Ne shvaćam... Zar nije deset...?

— Jeste, deset, ovdje pet... vidiš, valja izjednačiti časovnike... ali zora ne zori u Argentini danas u pet...

— Kako? Ne reče li... na Labradoru...

— Da, ma ne u Argentini!

— Pa zar nije Argentina na istome podnevniku?...

— Jest, i zato sad imamo pet i na Antilima i na Labradoru pa i u Argentini...

— Indi...

— Ma imamo isti sat, no nemamo i istu zoru na istome podnevniku (meridijanu). Sat i zora nije isto. Satove određuju meridijani. Kod zore imadu riječ i ekvator (polutnik, polovilac) i — sunce, što se ispelo nad njime pa ga žeže i bije iz strašne svoje usijane peći, koju mu je dignulo vrh glave, i žegući drži ga i ne pušta iz vrućega svog zagrljaja, — što mu ne smeta, da šeta — prividno — jogunica, i pravi, točno, kao kaki Englez, stalne pomanje »ekskurzije« u njegovoj blizini: siđe k južnom, jarčjem obratniku, pod ekvator — onda je tu ljeto, a nad polutnikom, bolje obratnikom, na sjeveru zima, — pa iziđe k račjem okretniku, na sjever, — i tamo je tad ljeto, a na jugu zima —; i naravno, dok je u isto vrijeme tamo ljeto a tu zima ili tamo zima, a tu ljeto, ne može ni sunce da iziđe isti čas i tu i tamo, na jugu i na sjeveru, i ljeti i zimi, baš i na istom meridijanu, već kad sunce korači spram sjevernoga obratnika, kad se nama sjevernjacima primiče ljeto i u isto doba južnjacima zima, onda nama sunce iz dana u dan izlazi ranije, a njima kasnije, i obrnuto. I kako smo Labradorci i Hrvati na sjeveru, nad ekvatorom, a Argentinci su na jugu, pod njim, to će njima, to jest sada nama, zora da zarudi čitava dva sata kasnije, u sedam...

— Hurra! Dakle će zarudjeti, i stoji naš majalis...

— Ma kaki majalis!

— Ala si čandrljiv! Ne reče li: za dva sata?

— Da!... U sedam! Ali ako zora zarudi u sedam, nije... danas... ovdje... 1. svibnja...

— Nije 1. svibnja!... Nego?...

— 1. studenoga! Na sjeveru proljeće, na jugu jesen! Gore 1. svibnja, dolje 1. studenoga! Majal odnese svemirski trus, i ako hoćeš što da slaviš, možeš samo... »novembralis«! Za majal se valja strpjeti pô ljeta!...

— Uh, kako si danas dosadan! I ti i tvoj Kučera! Kô da ste se zakleli, da ćete nam raskvariti veselje!«...

*

Pa opet što Ivo čekao, to i dočekao. Sunce izišlo — o podne, to jest prije sedam. Strčali se sa svih strana, čitav grad, da rasprave senzaciju i novo neviđeno, nečuveno čudo. Sastala se i gospoda gimnazijalci, da vijećaju o svom »majalu«. Šačica, valjada koji ne izmogoše para ili biše spriječeni, ustali protiv majala na — Sve Svete! »Kaki majal! Jadni, kratki i hladni novembral! Slava u

vrijeme vijenaca i svijeća!« No golema se većina, ispred svih naš Ivo, javila za pohod na Hum, i mora se reći, valjali im razlozi. Kakvi Svi Sveti! Ta slaviše ih prije pô godine dana! — A pripravljena janjad, pilo i kolači?! — »Majal u novembru!« — Novo, čudno i egzotično doduše, ma zar nije sve to novo i čudno od nekoliko sati?! — »Kratka, hladna slava!« Bolje išta nego ništa! I što je u svemu tome glavno: oni hoće da se provesele. Vlasti neka kasnije riješe zamršeno novo pitanje o Svim Svetima i ostalim blagdanima, oni ne će dati, da im oduzmu taj đački praznik...

Bilo je zagonetno! Šta je samo bilo tomu jednoumome suncu?! Isprva ko stalo i ni s mjesta, kao da razmišlja, što će, kuda će! Da nije opet Jozua...?! A onda — o, ti novo čudo Božje, o, novo čudo nove postojbine, veće i od računskoga pronalaska Neptunova, Saturnova kolutastoga mjeseca, Martovih kanala, Mjesečevih kratera, Sunčanih pjega, svih repatica i Oberth-Hoefftove rakete, što će skoro na mjesec za tanetom iz Julesvernova topa, — trgnuvši se najzad iz svoga mrtvila koračilo odlučno mjesto k jugu ravno k sjeveru i ubrzo se našlo gore visoko nad sjevernom zvijezdom! — sasvim naravno, no kome bi bar iz prvoga kraja došlo na um, da je južnjacima i ekvator i sunce na sjeveru! — Da, obrnuo se svijet!

A nad novim suncem — izvodio je Ivo, koji je već, sav zanesen, opet bio pao u san, san na javi — dašto i nova priroda! I sad bi veselo, oduševljeno đače diglo oči novim krošnjama, svijesno, sad će na med granjem ugledati papigu ili kolibrića, a nad njima u nedohvatnim visinama kondora, i čudio se samo, kako su te ptice na — ma, rekao bi, upravo na brezama, bukvama, grabrima i topolama — nalik na... domaće vrapce, svrake i branjuge! — a sad bi se čisto uplašen okrenuo i ozreo čas za ovo čas za ono stablo, zavirio čas u ovaj čas u onaj tamni šumski kut, strepeći, eto skočit će i zagnat će se med njih kaki puma ili kuguar i jaguar, no opet se gotovo isti čas i nasmjehnuo spomenuv se, da bi s polja nakraj šume s jedne strane mogao da iznikne ispred njih nandu, američki noj, a s druge strane dogamba pasanac bojeći se, da ne nagazi na aligatora... a kad tamo, iz šume izletio... da nije pod ekvatorom... u Argentini... zakleo bi se, izletio zec, prosti zec, za zecom svakidašnji kudrov, pas, za kudrovom se rastrkali po polju obični turopoljski gicani, za gicanima do potoka projurio — otkuda se samo stvorio! — golemi parcov, a za parcovom još veći mačak!... Prene se... Ta da, u Hrvatskoj je, i ako pod polutnikom!...

No bilo je preli,epo! Kasno bješe, kad je Ivo usnuo i usnio: zabušio ih novi trus... uoči novoga majala i bacio natrag, gdje su bili, u staru domaju! I kako su taj put bili sunuli od zapada na istok, prisni mu se, dvostruka se noć preobrazila u dvostruki dan i — dvostruki majalis!!

*

Ne bješe baš sasvim tako, no opet se Ivin san izvršio.

Najprije o novome trusu. Rupio (hrupio) odjednom! Vratio se bundžija: šaljivčina, da svrši ili ...udvoji tu šurku, što je zametnu, i grešnik, da popravi, što sagri'eši: i onome srećnom mladom paru, što ga zateče sred pira, te ni mladenci ni društvo ne opaziše i ne osjetiše dvostruke dugačke noći — učinila im se još prekratka; i onome rataru, što je čekajući sunce, kišu, munje i vrućinu, dobro ljeto i bolju ljetinu, dočekao inje, maglu, mraz i zimu; i svim siromasima i praznovima, da ih opet besplatno proveze, i našemu majalniku Ivi.

Svemirska je šala potrajala točno ljeto dana. Novi trus se zbio točno 1. studenoga druge godine na kraju dana. I sve se vratilo, kako je i bilo. Zeml'a se zatekla na svom starom mjestu, samo se pomakla natrag od zapada k istoku. O ponoći, južnoj po noći, zarudjela zora — zora sjevernoga 1. svibnja i — novoga majala! Bio je kratak — ta nitko ga nije slutio, i bilo je vraškoga posla, da se sve pripravi, — ako ikad, sad bi valjalo da bane Jozua!... ma bio to življi i veseliji!

Pa kako se onda, pitaš čitatelju, izvršio Ivin san? — Ta kako ne bi? Slavio majalis pred po ljeta, 1. svibn'a, slavio ga sada, 1. studenoga, i opet ga slavio za po godine, 1. svibnja, — ele u godini dana dva majala!!

Marica Stahuljak.

POVRATAK.

Ah, opet domu svome ja se vraćam,
U domovinu svoju, mili kraj,
Gdje nakon mnogih teških, boli, patnja,
Utješit ću si svaku bol i vaj.

Za domom svojim čeznuh tako dugo,
Dok u kraju nalazili se tom,
Jer nije ondje meni bilo sreće
Kô u zemlji, gdje je mili dom.

Vrludah ondje brdom i dolinom
I mišljah, da ću tamo stišati si bol
Za domom svojim srce mene vuče
I za njim čeznem dušom cijelom svom.

A sada opet gledam polja bajna,
Divotne šume, naših rijeka val,
Ah, domovino, slatka, mila majko,
Čuj, k Tebi opet vratih ti se ja:

I ostavit' te nikad više ne ću,
I kada jednom morati ću mrijet,
I tada želim da u domovini
Ja snivam dugi sanak zauvijek.

Greta Kaviak.
(učenica trg. škole, Osijek)

UBOGI VANJA.

Teško da je tko od Vas poznavao Vanju. Ubogoga Vanju, koji je u dronjcima obilazio tuđe pragove moleći milostinju za svoga bolesnoga oca. Tako je bar Vanja govorio, kad su ga ljudi pitali za njegovu nevolju.

No u zbilji je bilo sve drugačije. Vanjin je otac bio pijanica, radnik bez mjesta. Dok je još radio i bio uposlen, svu je svoju zaslužbu utrošio na piće, koje ga je tako shrvalo, da je postao nesposoban za rad. Vanjin otac bio je otpušten. Zalud je tražio zarade, nitko ga ne htjede uposliti i tako pade na teret svojoj ženi — Vanjinoj majci.

Bila je Vanjina majka pralja, te je pranjem rublja i čišćenjem soba po tuđim kućama zasluživala svakidanji kruh. Budući slaba zdravlja mnogo je patila boreći se sa životom. Prenaporan ju je rad ubijao, a bijeda je sve većma rasla u sirotnoj porodici.

I Vanja je uz to patio. Jedva je svršio četvrti razred pučke škole, kad ga uze otac kući. Nastalo je jadno doba za njega. Dnevno bi ga otac tjerao da prosi i kupi milostinju. Štogod bi uveče Vanja donio, otac bi dao za piće, a usto bi često dobio koji udarac od očeve pesnice, ili bi ostao i bez one jadne večerice.

A Vanjina majka? — Zgurila bi se u kojem kutu vlažne potkrovnice i šutjela...; morala je šutjeti. Vanja bi išao u tamnu noć i tamo bi negdje ispruživ se na travi plakao. Vlažnim očima od suza kružio bi zvjezdanim svemirom, kao da među blistavim zvijezdama traži svoju...

Prisluškivao bi tajnoj i veličanstvenoj glazbi noći, koja se tiho u tamnoj daljini jednakim ritmom odzivala...

*

Bila je nedjelja, nekako za dvomjesečnih školskih praznika. Prekrasan ljetni dan. Sunce se visoko uspelo na plavom nebeskom svodu i odande zlatnim tracima svojim pozlaćivaše travnike i oranice, zeleno drveće uz prašnu cestu i krovove kuća.

U hladu rascvjetaloga kestenja, na mekoj zelenoj travi skupili se đaci te se igraju. Veselo klikćući iza glasa sa prevelikoga osjećaja sreće valjaju se i hrvaju na mekanom zelenom tlu. Na niske grane drveća objesiše drvene sablje i puške, a na travu uz deblo na hrpu naslagaše trougle papirnate kape. Jamačno će se, kad se zasite hrvanja, poigrati vojnika...

Cestom je prolazio Vanja. Zagledao se u svoje bose prašne noge, s kojima je razbacivao gustu prašinu, te zatjerav ruke u poderane džepove lagano se približavao.

Nije Vanja u taj čas opažao nad sobom ono zlatno nasmijano sunce, cvrkut lasta i živkanje brbljavih vrabaca na drveću. Nije čuo žubor potoka, što je podalje uz cestu tekao i prelijevao se preko glatkoga kamenja, i nije osjećao radosti i beskrajne ljepote prekrasnoga ljetnog dana.

Mislio je na sebe, na svoju jadnu sudbinu... Teško, vrlo teško je bilo Vanji izvršivati očeve zapovijedi. Sjetio se škole, drugova i igre, a kad je to sve usporedio sadanjim životom, zabolilo ga do u dno duše. U Vanjinoj je duši tinjala iskra mladenačkoga ponosa, i on je osjećao svu težinu sramote: zdrav prosjačiti. Teško mu je bilo taj ponos kršiti, no morao je, morao je slušati svoga rođenog oca, koji ga je na taj jadni život silio.

I možda bi dugo bio zauzet tim mislima, da ga iz njih nije probudilo veselo klicanje đaka.

Na Vanjinu se licu iznenada pojavi lagani osmijeh radosti. Prišao je bliže i zagledao se u veselu đačku igru. U taj čas zaboravio je na sav jad, koji ga je tištio, pa i na samu zadaću, što mu ju je otac dao.

Spusti se lagano na travu, zagleda se u borbenu mladež, a u svom se srcu iskreno radovao s njima. Od srdca se smijao njihovoj obijesti, dok mu se u duši javljala želja, da se i sam s njima poigra. Ali kad je svoje otrcano ruho sravnio s njihovim odijelima, koja su bila kao netom kupljena, silom je zatomio svoju želju radujući se, što ih je mogao barem ovako gledati.

No kratkotrajno mu bijaše veselje.

»Što tražiš ovdje?« — najednom će jedan od dječaka i pristupi Vanji.

»Ništa!... samo gledam!« — tiho odvrati Vanja.

»Idi odavde!«

»Zašto? — Ta ja Vam ništa ne činim!... Zašto me tjerate?«

»Prljav si i otrcan!« — razjasni dječak i ponosno promotri svoje i njegovo odijelo. — Idi!«

»Idem!« — tiho će Vanja ustavši. — »No čuj, što ću ti reći... Nijesmo li u školi učili, da se čovjek ne mjeri po odijelu već po djelu...?!«

»Što? Zar ćeš mi tu još početi bajati o poslovicama, prosjače!... Na, evo ti za poputbinu!« — i dječak udari Vanju po licu.

Ubogi Vanja zatetura od bola te se rukama pograbi za udareno mjesto.

»Zašto me udaraš, kada ti nijesam ništa na žao učinio?« — tiho će, a u modrim mu se očima zakrijesiše suze.

»Skitnica si... prosjak! — oholo će dječak, — bježi, da te još jednom ne udarim!«

Vanja se tiho uzdahnuv okrenu i sveudilj držeći ruku na licu odputi se cestom, a za njime odjeknu obijestan smijeh razuzdane mladeži...

Žalostan spustio se Vanja na zelenu ledinu tik do potoka. Ispruživ se u travi podupre glavu rukama i zamisli se...

I opet mu je pred oči došla njegova teška bijeda. Sjetio se majke, što se toliko muči i pati po tuđim domovima. Sjetio se Vanja oca i svoje zadaće i konačno je uvidio, da je samo prosjak...

Zašto ga svi mrze, pitao se Vanja u mislima, dok mu suze navirahu na oči. Zašto ga svi udaraju i preziru, i ako on nikomu ništa zlo ne čini...

Zašto?... Zašto su ljudi tako zli? Ta on ih niti ne dira, niti im se ruga, ili bilo što govori. Zašto baš njega, koji je tako bijedan, da mora prosjačiti na tom svijetu. Zar ga zaista nitko ne voli do li majke njegove? Pa i ona jadna nema vremena, da mu kaže, koju lijepu ili utješljivu riječ. Po vas dan se muči i kini, a uveče?... Uveče ona plače kao i on, a sve radi oca...

I u tako malom i nježnom srcu Vanjinu rodila se iskra mržnje prema njegovu roditelju...

»Ah, da mi je otići nekamo daleko... Daleko, gdje ne bi bilo ljudi i gdje ne bih trpio kao što ovdje trpim!«

Zar mu nije majka, još dok je bio posve malen, pričala, o prekrasnim zemljama, zlatnim potocima punim bisera, srebrnim šumama, punim najrazličitijih ptica, o začaranim gorama s njihovim gorskim vilama, o carstvu vječne sreće i dobrote, gdje su svi ljudi jednaki i tako dobri...

»Ah... tamo... tamo da mi je otići... Ili je možda svagdje tako, kao i ovdje?!« — pitao se dječak. — »Vanja!... Ubogi Vanja, zašto si se rodio?«

I najednom je osjetio, da ga nešto u grudima tišti i u grlu guši i bi mu teško... teško... Sakrije glavu u svježu mirisavu travu i tiho zaplače...

Jadni je Vanja plakao za svojom promašenom mladosti, za svojom izgubljenom srećom, i za svojom majkom...

»Majko!« — tiho izusti jecajući...

A pokraj njega i dalje je žuborio potočić protičući i gubeći se u zelenim poljima kroz mirisave razcvjetale voćnjake i duboke sjenate šume... Žubor njegov teško se doimao duše Vanjine, osjećao je i žudio za nečim dalekim, želio je, da pođe s njim — s potočićem...

I Vanja se nagne nad bistri potok. Vrele njegove suze pomiješale se s hladnom vodom njegovom, a jecaj mu se lagano gubio sa žuborom njegovim...

Kojih stotinu koračaja od mjesta, gdje je Vanja razgovarao s potokom, bio je slap, koji je duboko padao u ponor, da odavde opet dalje poteče kao tihi potočić u bujnu zelenu dolinu.

Mjesto oko slapa bilo je najmilije boravište đacima za njihove igre. Kolikogod je mjesto bilo opasno radi strmih klisura i grebena, nije ih smetalo u njihovu smjelom veranju ispod samoga slapa i obijesnom lovljenju po strmim i glatkim klisurama.

Danas se evo opet ovdje sastaše, da se na svom omiljelom boravištu poigraju vojnika. Bili su to oni isti, koji su Vanju otjerali od sebe.

Vojo, koji je udario Vanju, bio je sa svoje velike smjelosti prozvan vođom đačke družbe. On razredi dječake u dva odjela: prijatelje i neprijatelje. Svima su na glavi njihove papirnate kape, o ramenu drvena puška a o bedru sablja.

Na dan znak razletiše se po klisurama oko slapa. Igra je započela. Obijesno skačući preko pećina te verući se uz strmu hrid lovili su se između sebe.

Vojo pred svima prednjači. Brz je i lagan. Juri poput strijele strmim putevima, a ne preza ni pred opasnošću.

Eno tamo se iznad slapa ispeo jedan đak i domahuje mu:

»Uhvati me, ako možeš!«

»Moj si!» — kliče mu Vojo i već bira najkraći put. A taj je vodio ispod samoga slapa.

I Vojo ne preza. Poput mačke hvata se za sitne pukotine u klisuri i vere se.

Sve su mu zapreke premalene. Ipak, na nekim je mjestima zadrhtao, kad se ogledao, a pod sobom opazio mutnu zapjenjenu vodu.

No on odbaci svaki strah i penje se dalje hitro i spretno. Eno sad će se uspeti na vrh.

»Moj...!« — htjede kliknuti Vojo drugu na klisuri, no najednom mu riječ zamre na ustima.

Pod rukom mu se odrune kamen, noga mu se omakne a on zakoleba i pojuri naglavce u dubinu.

Strašan krik jeknu unaokolo, a zatim se začu jak pljusak vode.

Đaci protrnuše i u času se tamo nađoše slučajno dva čovjeka — izletnici.

Brzo skidoše sa ramena svoje torbe te ih stanu pružati Voji, kojega je voda izbacila bila na površinu.

No obala je bila predaleko. Bespomoćno je lamao rukama i vapio u pomoć. Već mu i voda ulazi u usta.

U taj čas se stvori od nekuda Vanja. Kad je opazio dječaka, problijedi. Prepoznao je u njemu svoga nasilnika.

»Da nije to kazna Božja!« — pomisli Vanja. Ali u tren se sabere i stvori odluku.

Pruživ ruke baci se Vanja bez premišljanja u vodu, koja je ponovno bila povukla Voju poda se.

Nad Vanjom se zaklopiše valovi, a oko ušiju mu zašumi uzburkana voda, koja se na tom mjestu odbijala od litice. Najednom osjeti težak udarac... Vanja je glavom udario o oštri greben na dnu.

Zamagli mu se. Pruživ ruke najednom osjeti ljudsku kosu. Brzo pograbi objem rukama dječaka i krepkim se zamahom digne do površine...

Sa obale mu dobace konop. Uhvativši se za nj uspne se na obalu s Vojom u zagrljaju.

Sada tekar osjeti tešku bol u glavi, pred očima mu se smrači i on zateturavši izgubi svijest...

*

Došavši k sebi našao se Vanja u mekoj postelji sa skupocjenim čipkama i svilom izvezenom posteljinom. Kad je svrnuo pogledom po sobi, opazio je po zidovima obješene skupe ćilime i velike slike. Vanja je slutio, da se nalazi u kući koje bogate obitelji.

Kako li je ubogomu Vanji bilo ugodno u toploj mekoj postelji! Njemu, koji je spavao na suhoj slami i trulim daskama trošnoga kreveta.

U mislima je sebi Vanja dozvao pred oči sve minule događaje. Sjetio se dječaka, što ga je izvukao iz vode, i u njegovu srcu snažnim svijetlom bljesnu iskra jakoga ponosa. Radovao se, što je baš svoga neprijatelja spasio... Znao je, da je time dokazao, da se ljudi ne mjere po odijelu već po djelu... I Vanja se radovao.

»Ne ću više prosjačiti! — šaptao je sam sebi. — Poći ću u daleki svijet i radom ću zarađivati svoj kruh...; čim ozdravim.«

Kroz prozor dopirahu u sobu zlaćani traci jutarnjega sunca te nekud veselo kao glasnici sreće titrahu na Vanjinom pokrivaču.

Pomilovaše nježno Vanjine blijede ruke, a on u srcu osjeti neopisivu radost.

Na otvoreni prozor dolazio je veseo cvrkut ptica sa drveća. Negdje je netko prebirao na tamburici veselu pjesmicu.

BIOKOVO: VELO BRDO.

»Kako je bogatim ljudima lijepo i kako mora da su njihova djeca sretna?« — pomisli Vanja. — »No zašto onda mrze siromahe, zašto ih preziru...? Kako li je njima lijepo živjeti?!« — šapnuo je sjetno zatvoriv oči i usnuo.

*

Netko je tiho na prstima prišao Vanjinoj postelji. Vanja je kroz polusan čuo tapanje i lagano otvorio oči, a na licu mu se pojavi radostan osmijeh.

Pred posteljom stajao je Vojo i sa sjetnim licem zagledao se u bolesnoga Vanju.

»Ti si živ i zdrav!« — iskreno se uzradova Vanja.

»Kako vidiš... Došao sam, da ti za svoj život zahvalim.«

»Pusti to! — branio se Vanja. — Ne spominji... I drugi bi to na mom mjestu učinio...«

»Ne bi! — lagano će Vojo. — Bilo ih je tamo više, no nijedan nije imao odvažnosti, da se za mnom baci... Jedini ti...! — Vojo je teško uzdahnuo, a u očima mu zasjaše suze. Dršćući pruži prema Vanji ruke i zajeca:

»Vanja!... Brate! Možeš li mi oprostiti, što sam te onda udario? Vanja, oprosti mi!«

»Praštam... praštam! — kroz suze će Vanja. — Ja sam ti to već davno oprostio!«

Oba se dječaka zagrliše svom srdačnošću u bratskom zagrljaju, a od milja im vrele suze potekoše preko napaćena lica...

»Majka!... Gdje je moja majka?« — tiho upita Vanja jecajući...

»Odmah će doći, brate! Eno i ona je ovdje!«

»Zašto mi govoriš: brate?« — upita Vanja.

»Braća smo Vanja!.... I vječno ćemo ostati.. Ti i tvoja majka ostat ćete zauvijek kod nas... Vanja, ti ćeš opet u školu sa mnom.«

Vanja se još nije mogao pravo snaći, kad se najednom otvore vrata, a na njima se pojavi majka Vanjina u pratnji Vojine...

»Vanja!... Sine moj!«

»Majko!« I majka i sin nađoše se u zagrljaju. Vanja je osjećao, kao da se preporodio... No onda se najednom sjetio oca...

»Majko? — A otac?« — tiho je upitao majku.

»Vanja! — uzvrati tiho majka — Vanja...! Tvoj je otac umro. Ubilo ga piće... Pokoj mu duši!«

Vanja je šutio. Htio je plakati, no nije mogao... Vanja nije osjećao očinske ljubavi.

»Majko! — tiho je šapnuo — zar ne, da će nam sada biti tako lijepo...? Je li majko?«

»Vanja!... Ubogi moj Vanja!... Jest, bit će nam lijepo...«

Franjo Fuis.

U ZORU.

Još sve spava mirno,
samo je sunca trak
raspršio mrak.
Sunce se diže iza gore,
pjesme se ptica ore
i potočići žubore...
Na sred zelenog lista
kaplja se rose blista,
kô dragi kamen čista.
Na sunčevu traku,
visoko u zraku
ševa
pjeva....

Srećko Jelavić (Metković).

SLON.

Slon je »veliki samac« među sisavcima, budući da među ovima nema više nikakva rođaka. Ako pomiješamo bistru krvnu surutku[1]) srodnih životinja, n. pr. konja i magarca (u cijevi za protudjelovanje, reagenciju), načini se talog, dok kod udaljenijega srodstva nastaje od bistrih sirutki mutna mješavina. Nema li pak nikakova srodstva između životinja, onda ostane mješavina dotičnih seruma posve bistra. Sirutka od slonove krvi nikada se ne pomuti, pomiješali je mi s kojom mu drago sirutkom druge koje životinje, pa niti od papčara, koji su slonu još najsrodniji; slonova surutka ne pokazuje ni u kojem slučaju taloga srodnosti. I time je potpuna osamljenost slonova među ostalim životinjama dokazana.

O podrijetlu slona znanost je danas potpuno na čistu. Istraživaocima je uspjelo postaviti neprekidno rodoslovlje slonova upravo tako, kao što postoji i točno rodoslovlje konjâ. Osobito su proširile znanje o postanku i razvitku roda slonova iskopine kod Fajuma (jugozapadno od Kaira u donjem Egiptu), zatim južno od ovoga na mjestu staroga Mőrisova jezera. Slon je prema tome srodan staro-tercijarnomu prapapkaru. Njegov zasebni razvoj pada već u Eocen (starija formacija tercijara, u kojoj se pojavljuju sisavci). Nalasci sa jezera Mőris predstavljaju najstariji stepen slonova razvoja. Taj »praslon« bio je samo 1 m visok, na ne baš visokim nogama s dugoljastom lubanjom, kakovu vidimo kod papkara; u zubalu su se nalazile sve vrsti zuba, tek donjih očnjaka nije imao, dok su se dva gornja sjekutića već bila produžila, tako te su već onda sjećali na kljove. Oblik prednjega dijela lubanje daje naslućivati, da je taj praslon imao i rilo, nešto kao u tapira.

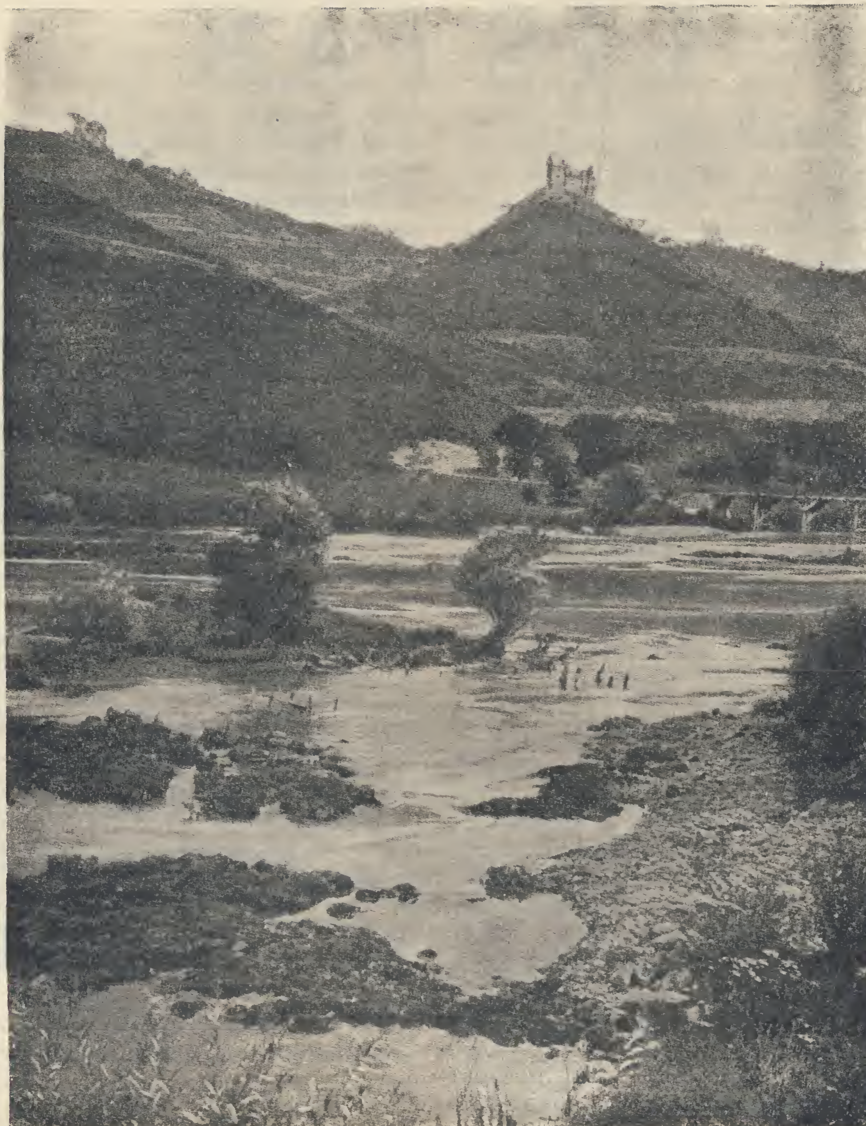
Počevši od maloga praslona sa Mőrisova jezera pa do današnjega ogromnoga slona razvijale su se sve moguće veličine te vrste. Afrički slon visok je 3½ m, a dug 4½ m ne uračunavši ovamo ni repa ni rila. Indijski slon je nešto manji i oko 3 m visok i 4 m dug. Teško tijelo iziskivaše jake stupove za noge, koje su debele i visoke. Ugnuti praoblik nogu, osobito stražnjih, bio je neuporabljiv, zato su se morale ujednačiti, što slona čini nespretnim i tromim, barem na prvi pogled. Donji dio nogu je razmjerno kratak. Slon hoda na okrajcima od 5 prstiju, na kojima su se nokti slabo razvili. Na donjoj odnosno stražnjoj strani koso položenih prstiju izrastao je jastučić ispunjen pruživom tvari, pomoću kojega orijaš neobično tiho, nečujno i mekano može da stupa. I rame i bedro gotovo se sasvim slobodno kreću izvan tijela, dok su kod drugih životinja duboko urasli. Zato slon može razmjerno neobično velike korake praviti.

Najznačajnije pak za slona je njegovo rilo. Počevši od kratkoga tapirova rila doseglo je slonovo duljinu od preko dva metra. I nos i gornja usna ujedinili su se i poprimili zajednički oblik rila. Sprijeda se nalaze nosni otvori, koji su spojeni dugim cijevima s velikim nosnim šupljinama; istom u gornjem dijelu tih šupljina nalazi se sluznica za mirisanje. Na vršku rila izrastao je kod indijskoga slona nastavak u obliku prsta, koji je vrlo osjetljiv i gibak, dok afrički slon ima dva kratka kožnata listića, kojima se može kao hvataljkama služiti. Po Cuvier-u (č. küvjé, zoolog, 1769—1832) prolazi kroz slonovo rilo oko 40.000 pojedinih mišičnih svežanja u različitim smjerovima, pomoću kojih može slon svojim rilom izvoditi sve kretnje, koje se uopće dadu zamisliti. Rilo služi slonu u najrazličitije svrhe: pomoću rila pije vodu, njime može sipati pijesak i vodu po tijelu, rilom pipa i miriše, a što je najzanimljivije, rilom može da izrazuje i osjećaje. Slonovi se rilom sporazumijevaju i miluju, po čemu se vidi, da rilo u životu slonovu ima veliko značenje. Udarati rilom u svrhu obrane ne običaje slon, kako se to često misli, naprotiv kad se razljuti, smota rilo; vidi se, da nastoji to tako osjetljivo udo po mogućnosti čuvati.

Osim rila značajne su za slona njegove kljove. To nijesu možda zubi očnjaci, već silno produljeni sjekutići gornje čeljusti. Čovjek bi mislio, da su ti sjekutići postigli vrhunac svoga razvoja, budući da su kod afričkoga slona obično 2 m dugi, od koji je pojedini zub 30—40 kg težak, no ima i većih i težih. Kod indijskoga slona imadu kljove samo mužjaci, dok kod afričkoga nose zube, iako kraće, također i ženke. Ima ih i s jednim zubom, i ženki i mužjaka. Značajno je, da su upravo ovi jednozubi slonovi ratoborniji od dvozubih. Caklina, kojom su prevučeni zubi sisavaca, kod slonovih je kljova otpala, no zato one posjeduju takovu odliku — »dentin« (lat. dens = zub) —, koja nema premca u svojoj vrsti. Kljove služe slonu, da njima odire kožu s drveća, ruje zemlju i vadi korijenje i napokon da se njima brani. Zato mužjak predhodnik imade najjače kljove. Ovaj se služi njima, da svoje stado drži u redu i da ga brani od neprijatelja.

Osim kljova ima slon u svom zubalu još samo četiri zuba; na svakoj strani nalaze se dva ogromna kutnjaka, koji ispunjaju čitavi prostor. Površina tih zubi je narubljena poprečnim porubima. Jasno je, da slon ovakovim silnim kutnjacima može da samelje i zgnječi, štogod mu dođe pod zube. Kod afričkoga slona sastaju se narovašene plohe kutnjaka tek svojim vršcima, dok se kod indijskoga slona sastaju potpuno. Iz toga proizlazi, da je afrički slon stariji, dok je indijski slon mlađi po svom razvoju. Znatno bolje bila je razvijena zubna caklina kod mamuta iz ledenoga doba. Prema tome je bio postigao vrhunac svoga razvoja; a ima i drugih znakova. Tako je jedan nožni prst kod mamuta bio unatrag razvijen. Nastojanje prirode došlo je bilo kod te životinje do krajnjih granica, a to znači smrt za dotičnu vrstu. Ne može se dakle uzeti, da je samo nesposobnost u samoodržanju uzrok propadanju jedne vrste, jer bi se jedva dalo pomisliti, da se mamut odnosno slon kraj svojih sposobnosti ne bi mogao održati. Slon dobiva u razmaku od 10

[1]) Lat. serum, žućkasta tekućina od stinute krvi; od velike važnosti kod bakteriološkoga istraživanja za pravljenje cjepiva protiv priljepčivih bolesti. Reagéns lat. je kemička tvar, kojom se kod zazludžbe (analize) može ustanoviti, sadržaje li tekućina, koju ispitujemo, stanovita tjelešca u sebi ili ne. U tu svrhu služi cjevčica za reagencije od tanka stakla, koja može da podnese veliku toplinu.

UNA ISPRED OSTROŠCA.

do petnaest godina nove kutnjake, tako da u sedamdeset godina svoga života proživi oko šest takovih izmjena zubi. Koža slonova je debela i jaka, no uza sve to vrlo osjetljiva. Dlake gotovo i nema, istom kod točnijega promatranja vidi se tu i tamo po koja dlaka. Boje je slon blijedo-sive, bez ikakovih pruga ili pjega, u čemu se također vidi, da je prirodno nastojanje zasićeno.

(Nastavit će se)

Iz djela: **»Brehms Tierleben«.**

OPROŠTAJ.

Pod kućicom malom cvrkućeš oprosnu pjesmu
Melodijom sjetnom, kano na umoru duša —
Duboku i tihu kano i plavetno nebo
Nad gnjezdašcem svojim, štono te snatreno sluša.

Ti ostavljaš mene, putnice, nježna i mala,
Dalekim da morem krajeve potražiš druge,
A ja ću se sjećat' za dugih večeri zimskih
Cvrkutanja tvoga, pun sjete i tuge...

Pa pođi —, da tamo daleko na jugu živiš
U zelenoj bašti mira i spokojne noći.
Al' čudan je udes, lastice, draga i mala,
Pa Bog bi to znao, hoćeš li natrag mi doći...

Branko Cerovski

LISTAK

MISLI VELIKIH LJUDI.

Istinu govorit' se ne žacaj;
Ne pokajnička, gorka neka bude!
Ti pred svinje istine ne bacaj;
Ona je biser za čestite ljude.

Theodor Storm, njemački pjesnik (1817.—1888.).

Istinu tko ispovijedati želi,
Najveću joj ne će uskratiti slavu,
Slavu junaštva, koju istina dijeli.

Karl Gutzkow, njemački pjesnik (1811.—1878.).

— lj —

FRA L. MARUN.

Dne 10. XII. o. god. navršit će se sedamdeset godina, otkako je tihi i skromni radnik fra Luiđi Marun (zapravo Stjepan) ugledao svijet: 10. XII. 1857. u Skradinu.

Velimo: tih i skroman, pa ipak tako zaslužan za hrvatsku prošlost kao malo tko drugi. Tih i skroman zato, jer je on jedan od rijetkih onih radnika, koji žive samo za svoj poziv, od kojega ništa drugo ne traže, već da neumornim radom ispune život svoj, sretni, što taj njihov rad unapređuje opće dobro. Oni ne traže ni nagrade ni zahvalnosti, jer za njih je najljepša i najdostojnija nagrada uspjeh, kojim je okrunjen njihov mnogogodišnji rad.

Među takve radnike pripada i naš fra L. Marun.

Već kao mladi bogoslov zanimao se Marun za hrvatske starine, kojima obiluje kraj između Zrmanje i Cetine; tu nema tako reći kamečka, kojemu Marun ne bi bio posvetio osobitu pažnju. Zato su ga i same duhovne oblasti s tom mišlju bile imenovale samostanskim starješinom u Kninu, gdje se svom dušom dao na istraživanje starinâ iz davne hrvatske prošlosti. A u tome i jest velika zasluga fra L. Maruna, da je omogućio proučavanje drevne hrvatske prošlosti na spomenicima, koji jasnije i sigurnije svjedoče od svih drugih svjedočanstava iz onoga vremena. Takvi spomenici nijesu samo nepobitni dokaz, da su doista nekoć živjeli oni, koji su te spomenike postavili i potomstvu namrli, što često možemo saznati i iz djela njihovih savremenika, već nam oni svojim oblikom i svojom savršenošću jasno govore i o prosvjećenju svojih gospodara. Otuda eto dvostruka korist fra Marunova rada.

Da mu rad bude što uspješniji, osnovao je fra Marun 1887. »Kninsko starinarsko društvo«, kojemu je on duže vremena predsjedao. S time u vezi bi Marunovim nastojanjem otvoren i »Prvi muzej hrvatskih spomenika«, a dvije godine kasnije 1895. počelo je društvo izdavati svoje glasilo »Starohrvatsku prosvjetu«.

Osim svoje »Spomen-knjige« o otvorenju muzeja napisao je fra Marun mnoge rasprave i prikaze iznoseći tako na svijetlo dragocjene vijesti iz hrvatske prošlosti.

Rad fra Marunov dobro je poznat i u stranom naučnom svijetu. Tako je znamenito djelo njemačkoga učenjaka svjetskoga glasa Jozefa Strzygowskoga »O staroj hrvatskoj umjetnosti«, koje je izdala Matica Hrvatska (a o kojem djelu će još napose biti ovdje govora) moglo onako savršeno uspjeti samo zaslugom tihoga i skromnoga radnika fra L. Maruna, čijim se tečevinama znatno poslužio pomenuti njemački učenjak. — lj —

GENE TUNNEY — JACK DEMPSEY.

(Slika današnje uljudbe)

U Chicagu, Illinois, u jednoj od najnaprednijih zemalja održala se koncem rujna ove godine borba između dva šakača (boxer-a) Gene Tunney-a i Jacka Dempsey-a za svjetsko prvenstvo.

Stadion (grč. stadion, mjesto za trkačka natjecanja) bio je udešen za 200.000 gledalaca, dakle tako velik, da bi u nj mogli stati malone žitelji od naša dva najveća grada (Zagreba i Beograda). Najskuplje mjesto stajalo je 40 dolara, preko 2000 dinara. Gledalaca bilo se skupilo oko 160.000, koji su platili na blagajnama oko 2,500.000 dolara, to jest oko 140 milijuna dinara. Osim toga palo je teških oklada, koji će od šakača pobijediti, u iznosu od više milijuna dolara. Od ubranoga novca dobio je pobjednik Tunney 56, a Dempsey 24 milijuna u našem novcu. Ako uzmemo, da je čitava borba trajala oko pola sata (30'), to je Tunney za svaku minutu dobio blizu dva milijuna dinara, to jest daleko više nego kod nas dobije pedeset držav. činovnika zajedno sa svojim porodicama za godinu dana.

Prema novinskim vijestima oba su šakača ljuto stradala, osobito Dempsey, kojemu je lice nakon svršene borbe bilo od silnih udaraca protivnikovih potpuno izmrcvareno i iznakaženo. Borac se dakle vraćao iz stadiona (ako je još uopće mogao ići od klonulosti i bolova) kao iz kakva mučilišta (sredovječne inkvizicije) ogrezao u krvi; a mogao je i tamo ostati mrtav.

Poznato je, da su stari rimski gladijatori (gladius: mač; gladiator: mačevalac) svojim krvavim borbama zabavljali tisuće dokonoga naroda rimskoga, koji je u tim borbama nalazio vrhunac užitka. »Panem et circenses« (panis: kruh, circenses t. j. ludi = igre, koje se obdržavahu u cirku; »kruha i igara«) želio je rimski narod imati u doba svoga propadanja.

Kao pomaman grnuo bi svijet u cirk, da uživa u krvi, koja je svaki puta morala poteći. Dva gladijatora, koji su bilo za nagradu bilo za kaznu nastupali, da se između sebe bore, oboružani mačem, štitom i kacigom, borili su se do klonulosti, dok konačno jedan od njih nije nadjačao svoga protivnika. Ako je pobijeđeni još imao toliko snage, onako iznemogao i izranjen, digao bi kažiprst prema gledaocima u znak smilovanja. Taj »misericordiam tentare« (moliti narod za milost) većkrat bi gledaoci popratili pristajanjem držeći pest u vis s utisnutim palcem (pollice presso = utisnutim palcem) ili bi pruženom rukom »verso pollice« (okrenutim palcem) davali znak pobjedniku, koji je klečeći na prsima svoga protivnika čekao glas naroda, da ga ubije. Taj »verso pollice« podsjeća na današnji »knock out« (to knock out = tu nok aut; do kraja izbiti), to jest kad je protivnik potpuno iznemogao, da ga pobjednik još posljednjim udarcem sravni sa zemljom; ne baš daleko od ubistva. Slično bi se bilo dogodilo i Dempseju, da ga nije spasilo električno zvonce, koje je najavilo konac određenoga vremena za borbu.

Taj omiljeli »sport« u Americi zove se »boxing, the noble art of self-defence« (boksing z nobl art of selfdifens = otmjen način samoobrane). Doista otmjen?!

Kad uočimo nedoličan i nečovječan način toga boxing-a, koji svršava ružnim modricama, iznakaženim licima, krvlju omaštenim šakama (nije isključena i smrt), gdje se bacaju i zarađuju silni milijuni za po sata, dok kod svega toga uživaju stotine tisuća bogataša, športaša i besposličara, pitamo se u čudu: pa šta je to?! Kako da sebi protumačimo tu pojavu u doba zatornih potresa (Japan), poplava (Mississippi), u doba teških ratnih posljedica i drugih nevolja kao

i opadanja ćudoređa, gdje bi milijardama trebalo priskočiti stradaocima čitavoga svijeta u pomoć, podizati popravilišta i škole, dati zarade nezaposlenim milijunima, i uopće pobijati bijedu svake vrste, moralnu i materijalnu!

Krivi bi doduše bio zaključak, koji bismo iz ovoga izveli, da su najbogatiji ljudi i najnekulturniji, ali ne ćemo pogriješiti, ako kažemo, da bi najbogatiji ljudi trebali biti i najkulturniji. Sva je prilika za to, da budu. Morali bismo doista posumnjati u dobrotu ljudske duše (osim ako nije samo naučena i licemjerna), kad čujemo, da sto šezdeset tisuća ljudi može mirno gledati, kako se dva čovjeka pô sata mrcvare, kako modrice izbijaju, kako krv teče i kako jači protivnik slabijega i već klonuloga borca nebrojeno puta udara koščatom šakom po jednom istom mjestu, »u desni podbradak«, koji se od silnih udaraca pretvorio u komad natučena krvava mesa (novinske vijesti!). I onda ljudi govore, da se treba boriti protiv rata; ne protiv rata, već protiv podivljalosti i nečovječnosti! Jer — neka nam bude dopuštena ta iskrenost! — što će ono 160.000 ljudi osjećati, kad uščita za vrijeme rata: »ranjenih i poginulih toliko i toliko tisuća«, kad oni eto daju milijune, da uzmognu pô sata uživati gledajući, kako se mrcvare dva čovjeka, koji se doduše bore za prvenstvo, ali i za teške milijune? Svaki udarac u ranavo mjesto protivnikovo donosi stotine tisuća...

Premda ni nogometne utakmice ne služe na čast današnjemu pokoljenju, jer se i ove nerijetko svršavaju nelijepo, da ne kažemo prostački (na dnevnom su redu takve vijesti), kao što je i sama igra nedolična: no za koliko one zaostaju za čikaškim šakačima! Pa ipak kraj toliko lijepih i plemenitih igara i sportova, kao što su sokolske vježbe, planinarstvo, skautizam, plivanje, veslanje itd., opet gomila voli ono, što pojedinac ne bi ni smio ni mogao nigda dopustiti. To je eto duh našega vremena. **V. K.**

ŠPORT

PRVENSTVO SREDNJIH ŠKOLA U TENNISU.

Već četvrte godine iza reda priređuje Zagrebačko Klizačko Društvo tennis turnir za prvenstvo srednjih škola. Sa zadovoljstvom moglo se svake godine ustanoviti, da je taj lijepi šport mnogo proširen među našim srednjoškolcima, a najviše je to došlo do izražaja ove godine. Krajem prošloga mjeseca održana je ova priredba, koja je u svakom pogledu dobro uspjela. I svojom kakvoćom i kolikoćom — po predvedenim igrama i po broju prijavljenih igrača nadvisio je turnir sve dosadašnje. Kraj toga mora se spomenuti isto tako ugodna pojava, da su osim zagrebačkih srednjoškolaca iz Zagrebačkoga klizačkog društva Haška, Tennis-kluba i Concordije sa vrlo mnogo uspjeha zastupali vanjske škole igrači Maribora, Sušaka, Zlatara, Križevaca i Koprivnice. Naši najmlađi igrači znali su mjestimice predvesti vrlo lijepih igara, s priličnom tehničkom spremom, a još više temperamenta i borbenosti, i tako nas uvjerili, da nas tenniski šport imade lijepi podmladak, koji će se brzo razviti i stupiti na mjesto starije generacije.

Od igrača treba u prvom redu spomenuti novoga prvaka Kukuljevića (ZKD), koji je u lijepom stilu osvojio ovogodišnje prvenstvo i time po prvi put dobio prelazni pokal. Njegova igra je potpuno izrađena. Imade vanredno lijepi »forhand«, oštre i duge lopte, dok mu kod »backhanda« i igre na mreži nedostaje još sigurnosti. Isto tako slabiji je u »doubleu«, pa je po današnjoj svojoj igri izraziti »single igrač«. Vrlo se svidio Gasparin iz Maribora, koji je uspio da dođe u sva tri finala, ali konačnu pobjedu odnio je samo u doubleu sa Rudanom iz Sušaka. Gasparin je bez dvojbe bio tehnički najbolji igrač na turniru. Imao je vanredno lijepih lopta, izvrsno izbalansiran forhand i backhand i dobru igru na mreži. Gasparin je poznat već iz ovogodišnjega ljetnog turnira, pa je u ovo kratko vrijeme vrlo napredovao. Po prviput imali smo sušačke goste na turniru. Vrlo je talentiran Rudan, koji je specijalno u doubleu pokazao lijepu igru. U singleu nije došao do izražaja, jer je bio nesretno izždrijeban ,pa je odmah prvi dan došao protiv najjačeg igrača Kukuljevića. U protivnom slučaju vjerojatno bi se njegova igra i ovdje istakla, a zaslužio je i placement. Lanjski prvak Hagenauer pokazao se vrlo nesigurnim, a priredio je veliko iznenađenje, da je već u prvom kolu ispao protiv D. Maksimovića. Od ostalih igrača treba spomenuti braću Kallay (Hašk) Zlatar, koji su se istakli svojom velikom borbenosti. Lijepi stil imade Mikuličić, koji je kao i njegov partner Maksimović (oba ZKD) tehnički dosta jak, i činili su jedan dobar double.

Prvenstvo srednjoškolkâ ponovno je osvojila Frizi Blis (ZKD). Kolikogod njezina igra nije osobito lijepa, imade ona veliku sigurnost i vrlo promišljenu igru. Njezina pobjeda bila je vrlo sigurna, pa za nju možemo reći već danas, da imade stil i igru jedne turnirske igračice. Gđica Polić (Tennis klub) pokazala je mjestimice vrlo lijepu igru, ali nije dostigla svoj najbolji oblik, pa se morala zadovoljiti drugim mjestom. Od ostalih istakle su se gđica Matić, koja je lani nastupila bila u boljem obliku, te gđice Pervan Jasna i Vjera i gđica Nemirovski.

U singleu gospode bilo je dosta iznenađenja. Lijepom igrom izbacio je D. Maksimović lanjskoga prvaka Hagenauera već u prvom kolu iz natjecanja, ali je odmah izgubio protiv Pećarevića. Kukuljević pobjeđuje u prvom kolu Rudana i dolazi sigurno u finale. Levin Kallay pobjeđuje svoga brata Branka i pruža jaki otpor Gasparinu, ali ipak gubi u trećem »setu«. Finale donio je vrlo lijepu i zanimljivu igru Kukuljevića i Gasparina. U prvom setu Gasparin je u prednosti sa 6 : 4, ali Kukuljević izjednačuje u drugom setu isto sa 6 : 4, pa u trećem setu već vodi sa 5 : 2, kad ga Gasparin dostizava i postavlja 5 : 5. U vrlo zanimljivom i napetom finalu pobjeđuje Kukuljević sa 10 : 8. Gasparin se tehnički vrlo svidio, ali je igra Kukuljevićeva bila mnogo oštrija, te je i pobjedu zaslužio.

U singleu gospođica Blis sigurno dolazi do finala, dok je gđica Polić imala dosta posla sa gđicama Pervan i Matić. U finalu gđica Blis igra vrlo oprezno i promišljeno i potpuno sigurno sa 6 : 2, 6 : 3 i pobjeđuje gđicu Polić.

U doubleu gube Mikuličić i Maksimović protiv Kallaya, a ovi opet protiv Hagenauera i Kukuljevića. U finalu Gasparin i Rudan igraju daleko bolje od protivnika Hageanauera i Kukuljevića i zasluženo odnose prvenstvo.

Velikih iznenađenja bilo je u »mixed doubleu«. Najbolje igračice Blisova i Polićeva nijesu imale dosta jake protivnike, pa je Gasparin sa gđicom Schweighardt došao u finale. Na drugoj strani prošlogodišnji prvaci gđica Matić i Mikuličić gube protiv gđice Hirschl—Hagenauer, a ovi opet gube protiv para Njemirovski—Wiesner. Potonji par u finalu pobjeđuje Schweighardt—Gasparin zbog očite preumornosti Gasparina.

Turnir je dobro vodio g. Valdimir Fuchs, a bilo je za čitavo vrijeme dosta gledalaca, koji su sa mnogo zanimanja pratili igre srednjoškolaca. Turnir je trajao tri dana od 24. do 26. rujna, a sudjelovala su 34 igrača i 14 igračica.

Fedor Bazala.

FILATELIJA.

Peti filatelistički dan, priređen sa izložbom Hrvatskoga filatelističkog društva te proslavom 30-godišnjice Hrvatskoga filatelističkog društva u Zagrebu.

Dne 1. listopada obavljena je proslava s izložbom, koja se obdržavala u dvije velike sobe u protestantskoj školi u Gundulićevoj ulici. Ujutro u 10 sati bila je izložba otvorena po predsjedniku Ivanu Raverti, koji je u svom pozdravnom govoru prikazao historijat H. F. D. u Zagrebu. Izložba je bila puna izložaka raznih država, osobito pak od države S. H. S. te Bosne. Lijepa je bila zbirka švajcarskih maraka »Pro juventute« od g. Dušice, koje se izdaju svake godine u prosincu u korist siromašne mladeži. G. Virović prikazao je vrijednost njemačkih maraka i novca za preokreta od 1 feniga do 50 milijarda. Dr. Bučar izložio je prve jugoslavenske marke, koje je izdao I. jugoslavenski puk za rata u Sibiriji sa pretiskom na češkim legionarskim markama.

Stehlik iz Zagreba je izložio bosanske nerabljene od g. 1878.—1901. S. Veselić izložio je Jugoslaviju nerabljenu u četvercima. S. Lederer izložio je kompletni Lichtenstein, Mat. Ivanac kompletnu Sloveniju, A. pl. Makanec cjelokupnu Srbiju, V. Mesić austro-ugarsku bojnu poštu i mnogi drugi. Ove godine nijesu žalibože omladinci filateliste izložili nikakva izloška, iz čega bi se moglo vidjeti da smisao za filateliju sada kod naše mladeži pada. Nadamo se međutim, da će se taj smisao opet popraviti, kako je to bilo i prije, kada su zagrebački srednjoškolci imali svoj posebni omladinski filatelistički klub.

Hrvatsko filatelističko društvo izložilo je razna svoja i strana izdanja te časopise, veliku zbirku žigova sviju pošta u bivšoj Trojednici, te veliku zbirku patvorina, koja je vrlo poučna za ozbiljne i veće sabirače maraka. Također su bile izložene filatelističke diplome nastarijega hrvatskog filateliste pokojnoga župnika na Okiću kraj Samobora Oskara pl. Simića, i to jedna iz Beča, druga iz Amerike, a treća iz Pariza, gdje je sudjelovao g. 1679. na tamošnjoj svjetskoj izložbi sa jednim člankom o filateliji u Hrvatskoj. Lijepi dijagram prikazao je porast članstva H. F. D. od g. 1897.—1927. Društvo je priredilo i zanimljivu filatelističku lutriju sa mnogo lijepih izložaka. Lutrija je bila vučena istu večer, na kojoj je obavljena i proslava 30-godišnjice društva sa vrlo uspjelim predavanjem, filatelističkom tombolom te zabavom. **Dr. Bučar.**

KNJIŽEVNOST.

»Hrvatski radiša«. Izišao je 18. i 19. broj s poučnim sadržajem. Napose bismo istaknuli iz 19. br. članak »Tekstilna škola Radišinih pitomaca u Oroslavlju«. U Hrvat. Zagorju na podnožju Zagrebačke gore nalaze se stari plemićki dvorovi. Ove je veleindustrijalac Milan Prpić preudesio u tvornicu za tekstilnu industriju (za pravljenje tkanina). Budući da mi Hrvati još nemamo školovanih ljudi u toj struci, tako te su velikom većinom namješteni tuđinci, to je g. M. Prpić osnovao školu za podmladak, u kojoj se njegovim troškom uzdržaje oko trideset pitomaca. Budući pak da osnivača tako potrebne tkalačke škole nije vodila samo misao, kako da osigura za svoju tvornicu stručno naobraženi podmladak, jer stručnjakâ bi mogao dobiti i iz Češke i Njemačke, već želja, da našem domaćem čovjeku osigura lijepu budućnost, t. j. da jedno takvo naše poduzeće bude doista i u rukama naših ljudi, treba to domoljubno djelo, za koje ne žali ni truda ni novaca g. M. Prpić zajedno sa svojom vrijednom gospođom, koja vodi marnu brigu oko reda i dobre hrane povjerenih joj pitomaca, osobito pohvaliti. Tim je svojim djelom g. M. Prpić dokazao, da je neispravan i nepravedan sud onih, koji toliko viču na naše privrednike bez razlike te građanstvo i inteligenciju uopće, da ništa ne rade, da žive o tuđem trudu, da su na teret i slično. — Uredništvo »Hrv. rad.« nalazi se u Zagrebu, Šenoina ul. 16. II.

»Hrvat. radiša« br. 20. Sadržaj: Ajdemo za njima. — Zašto nemamo trgov. i zanat. porodica? — Na čemu se temelji superiornost Anglosasa. — Poštenje. — Zidari među životinjama. — Duhan. — Potres na Krimu. — Vrijedni zidar. — Vrijednost odijela. — Sapun.

Osobito valja istaknuti članak: Zašto nemamo trgov. i zanat. porodica? U tom vrlo poučnom članku govori pisac zašto kod nas propadaju trgov. i zanat. porodice: »Često roditelji vele: Dosta sam se ja mučio u zanatu, na zemlji, u kramariji, ne će moja djeca; pa turaju djecu po školama, »zagospode« ih, pa često i sami pod starost stradaju i živu od tuđe milosti.

Ili govore ovako: Pametne i valjane sinove dajemo u škole za gospodu i činovnike, a budale, lijenčine i nevaljanci neka ostanu kod posla u kući, kad nije ni za što drugo. Ne vide, da za četiri petine činovničkih mjesta treba manje snage, pameti i razboritosti nego za zanat, zemljoradnju ili trgovinu.

Ili govore ovako: Ne dam svojega sina tuđincu u nauku, da ga mrcvari i »drži na suhu hljebu i posnom grahu«. Neka ga kod kuće. Naučit će. Neka što užije, dok je mlad. I onako ga čeka muka i briga.

Ima naših majstora, koji i ne računaju s osnutkom dugovjeke kuće, nego nastoje da bilo na koji način nešto steku, ili da odmah lagodno i rasipno živu. Posve je naravno, da ne sabiru mušterije ni za sebe, a kamo li za svoga sina, pa govore: Neka se muči kao početnik isto onako, kao što sam se mučio i ja!«

Doista, kod nas se suviše zazire od tjelesnoga rada.

»Napredak«. Glasilo hrvat. kult. društva »Napredak« u Sarajevu, br. 12. Sadržaj: A. Odić: Ideje. — I. A. Miličević: Islam u hrvat. narodu. — Vj. Klaić: Deset zapovijedi majke Hrvatske. — Dr. Ogrizović: Osvit V. čin. — Sadržaj. — A. Odić: Kratka povijest »Napretka«. — Lj. Babić-Đalski. — Društvene vijesti. — Napretkova zadruga.

»Seljačka prosvjeta«. Primili smo broj 8.—9. toga lista, koji izlazi drugu godinu u Zagrebu, Akademički trg 12 uz godišnju pretplatu od Din 75.—. Ovaj nam je put zapelo oko o rečenicu u uvodnom članku »Seljačka prosvjetna sloga«, koja glasi: »Nema težega i vrednijega posla nego slagati ljude«. Pa onda: »Jest, ljude zapravo ne možemo slagati, ljudi moraju s l a g a t i s e. A tu treba razumijevanja, a za to opet treba dogovaranja i sporazumijevanja«. Da se i mi malo osvrnemo na to pitanje, o kojem se danas mnogo piše i čita! Mi smo na ovome mjestu već prije dvije godine donijeli kratak prikaz o svrsi i radu »Seljačke sloge«, koja izdaje pomenuti list.

Pisac je pomenutoga članka gornju misao vrlo lijepo razložio, i svatko, kome je do napretka ne možda samo hrvatskoga naroda već i čovječanstva uopće, taj mora da pozdravi rečenicu: »l j u d i m o r a j u s l a g a t i s e«. A koji je prvi uvjet, da se ljudi uzmognu slagati? Prvi je uvjet d a s e i z m e đ u s e b e p o š t u j u. A da se između sebe poštuju, prije svega je potrebno, da ne postupaju prema onoj: vidi trn u oku brata svoga, a ne vidi brvna u oku svojemu.

Mi živimo u doba »grobijanizma«, koji u mnogome podsjeća na »grobijanizam« iz 15. vijeka, kad su se protestantski i katolički predstavnici na najnedostojniji način između sebe grdili ne birajući pri tom izraza. Ova je riječ postala od onoga vremena poslovičnom, a znači u svom prvobitnom starovisokonjem. obliku »girob«: debeo, nespretan.

I današnje doba možemo punim pravom nazvati doba »grobijanizma«. Čitajući naše novine nailazimo na bezbroj dokaza, koji to potvrđuju. A najnedostojnija je pri tom grđenju ona ista pogreška, u koju je bio zapao i znameniti »grobijanizam« iz doba Martina Luthera, da jedni drugima predbacuju ono, što ne će da vide pred svojim vlastitim pragom.

Taj »grobijanizam« današnjega vremena tako je preoteo mah, da se ljudi ne vrijeđaju samo lično, već blate čitave staleže. A upravo u tome i jest najveća nepravda: radi dva ili tri nevaljalca ili kako se danas govori »pokvarenjaka« blatiti čitavi stalež. Ako se u nekom gradu dogodilo razbojstvo, ne mogu se za to građani toga grada nazvati razbojnicima; ili ako u jednom selu otkriju palikuću, ne smiju se seljaci toga sela nazvati palikućama. Ovakav je način upravo tako nedostojan za onoga, koji se njime služi, kao što je i nepravedan prema onome, koji nekriv mora takve uvrede primati. A to je duh današnjega vremena.

»Bečki žurnal« donio je nedavno statistiku o tužbama radi uvrede poštenja u Austriji, pa veli, da prije rata godinama nije bilo toliko sudbenih rasprava u tom smislu, koliko ih ima danas za tjedan dana. Dakle svuda vlada »grobijanizam«. Pa kad je svuda tako, zašto ne bi i kod nas, i to po mogućnosti što obilnije?- (reći će šaljivac).

Nepriznavanje dobrih strana a vječno isticanje loših, i to često puta sasvim neispravno, dvije su pojave, koje unapređuju opću nepravdu našega vremena do savršenstva. Kao što je nepravedno, kad građanin dobacuje seljaku: što bi ti, da nema građanina, koji je izumio štampu, željeznicu, svjetiljku, pa i plug i motiku; tako je nepravedno kad seljački pisac dobacuje građaninu: gospoda neka ne zaborave, da danas seljak ore željeznim plugom, i da po selima bruje strojevi za vršenje itd. Svi su potrebni i ovi i oni, i duševni i tjelesni radnici. Što nam koristi najljepši nacrt, ako nemamo toliko stotina zdravih šaka; odnosno što će toliko stotina zdravih šaka, ako nema nacrta, po kojem će se izvesti djelo. A da se izvede i najmanje djelo, potreban je isto tako duh kao i tjelesna snaga; ili kako Goethe kaže u svom Faustu: »Dass sich das grösste Werk vollende, genügt ein Geist für tausend Hände«.

Treba dakle da jedni drugima priznaju zasluge i da se tako poštujući svačiju muku upoznaju između sebe i zbliže svi oni, koji žele raditi za opće dobro. Mržnja i nepravda oduvijek su razarale, kao dosad, tako i unaprijed!

Dä: »ljudi moraju slagati se!«

— lj —

»**Filatelista**«, stručni filatelistički časopic. Glasilo hrv. filatelist. društva u Zagrebu. Sadržaj 8.—9. broja: N. Gregorčić: Prelaz od austr. maraka na madžarske. — Sl. Veselić: Filatelist. savez kralj. S. H. S. — Novosti. — Aerofilatelija. — Društvene vijesti. — Pretplata godišnje 80 Din. Uredništvo: Zagreb, Draškovićeva ul.

JOVO R. BOŠKOVIĆ: TALASI ŽIVOTA.

To je zbirka od 36 pjesama, što ih je izdao na svijet u Mostaru pomenuti mladi pjesnik s autorovom slikom. Značajna je crta tih pjesama sjeta, koja se rađa u pjesniku radi prolaznosti sreće, koja se nigda ne vraća; samoća je njegov svijet, u kojem se on najbolje osjeća. Od svih pjesama čini se da je najuspjelija »Noćni pejsaž«, koju evo i donosimo ekavštinom, kako su pjesme i ispjevane.

Noćni pejsaž.

Puno majskog milja mirno, tiho veče,
po nebeskom svodu izronile zvezde.
Kroz usko korito, dok Neretva teče
dve silhuete pustom cestom jezde.

Jacija odbija sa Sahat-kule, —
mujezinov glas kroz noć se razleže.
Po kapijama ašikuju bule.
Mostar miriše na sumbule sveže.

Po starome gradu mesec se razleva,
krovove naših kuća srebrom kupa.
Čuje se kroz noć kako neko peva.

I dok nemo ćute stvari basnoslavne
na staroj vodnenici kolo lupa
i priča priče iz prošlosti davne.

ZABAVA I ŠALA

NAGRADA ZA IGRU ŠAH.

Na početku petoga stoljeća vladao je u Perziji slavni, mladi vladar Behram. Ovaj je vladar živio u raskoši i veselju, okružen prijateljima. Dogodilo se dakle, da je na perzijsko prijestolje došao vladar mlad, neiskusan i pokvaren od svojih nevaljalih učitelja. Zaboravio je, da je svaki vladar otac svoga naroda i da je ljubav podanika i podčinjenih podnožje prijestolja, a da tu ljubav može samo onda steći, ako je vrijedan ljubavi.

U to je vrijeme neki bramin imenom Nasir, sin Dahera, staroga sluge vladareva, htijući svomu gospodaru otvoriti oči pronašao igru šah, igru, u kojoj je kralj doduše glava sviju, ali sâm bez ostalih ne može ništa. Ova se igra svidjela vladaru i njegovim dvorjanicima. Mladi vladar bio je oštrouman, pa je spoznao, da se u toj igri nalazi dobra pouka. Zato dade dozvati izumitelja igre i reče mu: »Sine Daherov, poznajem te kao mudroga muža, i ovaj tvoj izum je ne samo za zabavu već i za pouku. Reci mi, kakvu želiš nagradu? Nasir se pokloni i reče: »Milostivi gospodaru. Ja sam sa svojim dosadanjim položajem vrlo zadovoljan, ali kad već treba da primim za svoj izum nagradu, zapovijedi, da na prvu četvorinu moje šahovnice metnem jedno žitno zrno, na drugu dvostruko od prve, na treću dvostruko od druge i tako redom do šezdeset i četvrte četvorine«.

Kralj se naljuti i odvrati braminu: »Nijesi tražio kao pametan čovjek već kao luđak. Misliš li, da ti ne bih mogao štogod bolje i vrednije dati?!«

Lukavi je bramin kralja uvjeravao, da mu je to za nagradu dosta, ali ako se njemu čini premalo, neka nagradu podvostruči. Kralj tada zapovjedi, da mu dadu, što ište. Ali kad je došlo do računa, vidjeli su, da je ta nagrada suviše velika, a da bi je mogao kralj platiti, pa i veća nego što vrijedi cijela njegova kraljevina. Račun za-

počet jednim zrncem, uz stalno podvostručavanje prednašnjega broja, daje silan broj zrnaca, za koja bi trebalo 16.384 grada, u svakom gradu 1024 žitnice, u svakoj žitnici 174.762 mjere žita, u svakoj mjeri 2,001.072 zrna; time bi bila isplaćena istom polovica nagrade. Prema računu braminovu ta nagrada bi iznosila 18,,,446.744,,073.709,516.615 zrna.

Ovim računom htio je mudri bramin pokazati svomu kralju, kako treba promišljeno dijeliti milost.

Sa češkoga: **Vilim Ondraček, Brod.**

TOČITE MANJE PJENE...

Netko oglasi, da će svakoga krčmara naučiti kako će što više istočiti piva, ako mu pošalje 50 dinara. Doista, neki pošalju šaljivdžiji zatraženu svotu i zamole ga, da im otkrije tajnu. Našto dobiju ovaj odgovor: »Točite manje pjene, pa ćete istočiti više piva«.

Josip Cikoš.

ODGONETAČI.

Josip Čikoš, Zagreb (br. 2. I. II. V. VII. IX. X. ne. XIII.). — Božena Mirović, Osijek (br. 2. III. V. IX—XI. XIII.). — Marija Uzelac, Gospić (br. 2. I. II. III. ne. IV. VI. VIII. do XIII.). — Veljko Novak (br. 2. I.—IX. X. ne. XIII.). — Miroslav Gregorović, Petrinja (br. 1. I. III. IX. XI. XIII. — br. 2. II.—V. VII.—IX. XI. XIV.). — Josip Blažević, Rijeka (br. 2. II.—V. VII.—IX. Xne. XII.—XIV.). — Egon Schwartz (br. 1. VI. IX. X. XIII. — br. 2. II. IV. VI.—IX. Xne. XII. XIV.). — Joso Perat, Senj (br. 2. II.—V. VII. IX. X. XII.). — Ljerka Kapetanić, Kostajnica (br. 2. II.—IX. Xne. XI.—XIV.). — Juraj Golac, Ribnik (br. 2. II. III.—IX. Xne. XII.—XIV.). — Ljudevit Flegar, Mitrovica (br. 2. V. VII.—IX.). — Želimir Štefanov, Zagreb (br. 1. I. VI. XII. br. 2. II.—IX. Xne. XI.—XIV.). — Nikola Špoljar, Valjevo (br. 2. II.—XIV.). — Dragan Moser, Osijek (br. 2. II. VII. do X. XII.—XIV.). — Ružica Turković, Petrinja (br. 2. II. —IX. Xne. XI.—XIV.). — Vlade Butorac, Senj (br. 2. IV. V. VII. IX. Xne.). — Mladenka Marić (br. 2. II.—V. VII.—VIII. XIII. XIV.). — Dane Rajčević, Gospić (br. 2. II.—IX. XII.—XV.). — Stanislav Špoljarić (br. 2. II. IV. V. VII.—X. XII.—XIV.). — Vjekoslav Maštrović, Osijek (br. 1. I. II. V. VIII. Xne. — br. 2. II. IV. V. VII. IX. Xne. XIII. XIV.). — Nikola Medved, Gospić (br. 2. III. IV. VII. IX. XII. XIV.). — Ivica Marušić, Split (br. 1. I. IX. X. br. 2. II. V. VII. VIII. XIII. XIV). — Bruno Janeš, Petrinja (br. 2. I.—XIV.). — Franjo Carević, Brač (br. 1. I.—XIII.; br. 2. I.—XIV.).

I. ZAGONETNI STIH.
(Veljko Novak)

Pijela šana novi modo,
Jo načukaj zomelj mali,
Sreta vlase djevi nodo,
Ad bi zadva tresna bali.

II. TRI RAČUNA.
(Mirko Friedländer)

1. Netko upitan, koliko mu je godina, odgovori: »Za 20 godina imat ću dva puta toliko godina, koliko sam imao prije 5 godina. Koliko mu je godina sada?

2. Netko reče: »Kad bih imao dva puta toliko novaca, koliko imam, i k tomu još 30 dinara, imao bih ravno 300 dinara«. Koliko ima dinara?

3. Ocu je sada 58 godina, a sinu 32 godine; prije koliko godina bio je otac 14 puta stariji od sina?

III. ARITMOGRIF.
(Ante Niseteo)

I.
1, 8, 2, 9, 10, 11, grad u S. H. S.
3, 1, 6, 1, 16, 12, 1, 13, grad u S. H. S.
5, 14, 13, 4, hodočašće kršćana
7, 6, 12, 14, 6, ime
4, 13, 7, 3, 7, pjesnička vrsta
2, 13, 7, 6, gorje
6, 7, 6, 12, 10, 8, grad u Francuskoj
7, 15, 7, 12, 2, 6, grad u S. H. S.
II.

I.—II. daje poznato ime.

IV. POGAĐALJKA.
(Veljko Novak)

Dva oca i dva sina išli su zajedno u lov i ulovili tri zeca; upravo toliko, te je na svakoga otpao po jedan čitavi zec. Kako to?

V. ISPUNJALJKA.
(Zvonimir Magatić)

I.

•	•	•	•	•	•	kamen
•	•	•	•	•	•	dio pokućtva
•	•	•	•	•	•	država u Africi
•	•	•	•	•	•	haljina
•	•	•	•	•	•	žensko ime
•	•	•	•	•	•	grad u Maloj Aziji
•	•	•	•	•	•	muško ime

II.

Od I.—II. ime ugarskoga kralja.

VI. ISPUNJALJKA.
(Nikola Brkljačić)

*				kožna bolest
	*			riječ u molitvi
		*		nar. ples
			*	lice u nar. pjesmi
			*	neugodan osjećaj
		*		blato
	*			prilog
*				maleni dio

Zvijezdicom označena polja daju poznato ime.

VII. RAZBIGLAVA ŽIGICAMA.
(Božena Gregel)

| | | | | | | | | | | | | | | | | |

Od osamnaest žigica oduzmi njih pet, da opet ostane pet.

VIII. KONJIĆEV SKOK.
(Irena Špančić)

dvo	gra	bra	na	gra
na	a	re	đu	ća
raz	ve	sklad	de	sta
ne	sklad	re	no	ju

IX. ISPUNJALJKA.
(Ljudevit Flegar)

1

			poslije rata
			žensko ime
			oružje
			muško ime
			lijek
			žensko ime
			iz kuće izlazi
			dío glave
			gospodar svega
			žensko ime
			neograničeni gospodar

2

Ispuni gornje četvorine tako, da od 1—2 dobiješ ime i prezime velikoga muža iz hrvatske povijesti.

X. REBUSI.
(Josip Blažević)

1.
c
—
ši

2.
2
2 b 2
2

XI. REBUS.
(Franjo Ćosić)

1. st no
2. z la

XII. KONJIĆEV SKOK.
(Ignac Rubinić)

gla	sna	me	ra	ta	do
pa		sna	si		mo
ja	ti	od	mo	sve	njeg
la	go	ko	hr	sma	ska
pre		pre	nam		ti
ko	do	ra	le	vat	pje

Dobro sastavljeni slogovi daju početak poznate pjesme.

XIII. DOPUNJALJKA.
(Z. Vigato)

L				grad u Francuskoj
	L			rusko nar. ime
		L		narodna igra
			L	grad u Njemačkoj

XIV. GEOGRAFSKA SLOVČANICA.
(Dragutin Poljak)

Od slogova:
ar, ca, či, de, de, der, din, e, frat, ge, gen, i, i, ja, la, li, mo, mo, na, nan, nja, o, re, sa, sa, sa, san, se, si, sor, sme, star, ta, tan, tes, ti, u, va, van, vo,
treba sastaviti riječi:
1. mjesto u Hercegovini,
2. država u Evropi,
3. hrvatska rijeka,
4. grad na Tisi,
5. država u juž. Americi,
6. grad u Španiji,
7. grad na Crnome Moru,
8. mjesto u Hrvatskoj,
9. azijska rijeka,
10. planina u Dalmaciji,
11. grad u Francuskoj,
12. gora u Hrv. Zagorju,
13. mjesto na Dunavu.

Početna slova od 1—13 daju znamenitu Beethovenovu kompoziciju.

—■—

PORUKE UREDNIŠTVA

»Selim«. Vaša dva prijevoda nijesu uspjela, napose pjesmica. Budući da nemamo originala, nije nam moguće stvar dotjerati. Žalimo.

»Šumski«. »Jesen« ulazi uz neke manje promjene, ostalo nije uspjelo, napose »Tomislavu« (šteta!).

B. T—c. Z. Iz Vaših pjesama govori doduše osjećaj, ali je obrada slaba. Pošaljite nam ostalo, ali latinicom radi štampe.

E. Sch—tz. Vaša pjesma kao i zagonetke nijesu uspjele.

V. A—ć. Š. Žalimo, da Vaše inače patriotske pjesme nijesu tako uspjele, da bismo ih mogli uvrstiti.

T. P—a. Vaše smo pjesme pročitali (»Na pomolu proljeća« i dr.), ali to još nije za tisak. Treba pričekati.

Ml. M—ć. Od priposlanih zagonetaka moći ćemo upotrijebiti »Aritmogrif«, dok dođe na red.

»Skromni«. »Emigrant« nije uspio iz više uzroka, a najglavniji je taj, da umara. Da se o tom uvjerite, pričekajte barem godinu dana, dok ga ne zaboravite, pa ga onda ponovno čitajte, vidjet ćete i sami, da to nije za tisak. Istina, može se iz neznatnih motiva stvoriti izvrsno pjesničko djelo, ali za to treba mnogo iskustva. Bolje će i za Vas biti, da ta stvar, makar i uz ispravke, ne ulazi. »Brodolom« ima vrlo neozbiljnih mjesta n. pr.: — Svemogući, reci joj da laže. — Jadni ljudi, jadni, kô da guče. — itd. Pričekajte još!

A. U—ć. D. »Praznički soneti« ulaze po Vašoj želji u cijelosti, već prema mogućnosti po tri četiri. Od novih stvari osobito bismo naglasili »S. Str. Kranj.« i »Brodari«, no nijesu ni ostale pjesme na odmet. Štampanje će ići malo sporije, jer imamo i od drugih saradnika mnogo radova.

St. Šp—ć. Jedan rebus ulazi.

I. D—ll. Ni »Zavičaju« ni »Biser-kaplja« nijesu tako uspjeli radovi, da bi se mogli uvrstiti. Pustite ih da miruju neko vrijeme (koji mjesec) u ladici, pa ih onda opet jednom glasno i pomno pročitajte, pa ćete i sami vidjeti. Ne znamo, da smo ikad primili pjesmu s naslovom »Ljubav i sloga«. Možda je imate u konceptu, pa nam je opet pošaljite.

B. G-l. Vaša »Razbiglava s 18 žigica« ulazi, čim dođe na red.

K. T. Š. Vaše pjesmice (»Noć«, »Sjećanje« i »Povratak«...) nijesu za tisak. Pričekajte još koje vrijeme, godinu dvije, pa bude li se u Vama sačuvao odnosno razvio pjesnički osjećaj, pokušajte opet, zasada to još ne ide.

B. A-ć. Z. Od priposlanih nam zagonetaka upotrijebit ćemo »Konj. skok«, ostale ne, jer imamo sličnih na pretek.

V. S-ć. Z. »Žalimo, što Vama, kao našemu stalnom saradivaču (u zagonet.) moramo saopćiti nepovoljan sud o pripovijeci »Krizma«. To još nije zrelo za štampu. Suviše bi bilo trošiti riječi, ne biste nas razumjeli, već sačuvajte tu radnju, pa je za koju godinu (recimo kad budete maturant) opet pročitajte, najbolje ćete sami vidjeti, što tu nije dobro. Neka Vas taj prijateljski savjet ne ozlovolji; čitajte dobre stvari, ne mnogo ali pomno!

S. D. J-ć. Z. Vaša uspjela pjesma »Ljudi bez hljeba« ulazi, »Ćuk« također nije na odmet, pa mislimo da će i on ući.

I. K-n. Z. Vaša pripovijetka »Stari lugar« bez jačega je sadržaja i proćućena života kao i općega značenja. Osim dvije tri sličice nema stvar u cijelosti pjesničke vrijednosti, dok je sam početak nezgodan radi — da tako kažemo — matematičke sadržine (»Zrake padaju koso. Tako koso, da dosižu samo donekale«). Vi očito imate i talenta i volje, samo još ne znate što i kako. Treba još pričekati.

N. V-ć. Od priposlanih nam radnja moći će ući pjesma »U daljine«, ostalo nije za tisak.

?? (bez imena). Primili smo nekoliko zagonetaka, među kojima i »Zagonetni sat«. Ne možemo uvrstiti.

»Dobromir«. »Negdašnji ideali« nijesu uspjeli. Prije svega pisac na nezgodan način govori o sebi, i to često (»opet zaronih u duboke misli«; hridine... slične su mojim dubokim mislima«; »Misli su mi tajanstvene« itd.). Slike su nezgodne (»Pijesak... čini mi se da je slamnjača«; »kroz moju crvljivu glavu«; »zvukovi ure udarali su« itd.). Treba još pričekati.

A. D—ć. S. »Tko visoko leti...«; bez dubljega sadržaja, stil slab. Nije za tisak. Inače smo učinili po Vašoj želji.

N. H. Z. Primili smo Vaše upozorenje radi onoga djelomičnog plagijata iz Vj. Novaka. Ima toga na žalost u svijetu mnogo. Kraj stotine rukopisa, koji nam dolaze, lako se dogodi, da se i ovakve stvari prokradu. To je već duh vremena našega, da ponos i poštenje hramlju na obje noge, i to nerijetko kod ljudi, o kojima ne bismo ni u snu mogli posumnjati, pa nije čudo da kod takvoga općeg shvaćanja i mladi pisac posegne za tuđim, da uljepša »svoju« stvar. Tako eto i u pripovijeci »Ribarenje«. Ovakav postupak će imati za posljedicu, da će radi strože cenzure radnje zakašnjavati ili ne će uopće ući; uz krive će kadgod i nekrivi stradati. Ovakve će opaske, kao što je Vaša, uvijek dobro doći, što Vam ovdje napose priznajemo.

Vj. M. O. Ni »Majci« ni »Hrvat Zadranin moru« ne mogu ući; to još nijesu pjesme ni sadržajem ni obradom.

B. S. Z. Uz najbolju volju ne možemo upotrijebiti Vaših zagonetaka, jer su što pogrešne što neuredno pisane. Konjićev skok treba da Vam tkogod pokaže na šahovskoj daski.

H—ć. F. V. Ni »Badnja noć...« ni »Bitka« nijesu za tisak. To su očito pokušaji, pa Vas neka taj neuspjeh ne ozlovolji. Stvari već u svojoj zamisli nijesu zgodne za obradu, budući da nemaju dubljega sadržaja. Napose bismo Vas upozorili, da za početak ne obrađujete motiva, koji su suviše daleko od običnoga života, kao što je »Bitka«. Budući da tu može tek mašta raditi, držite se realnijih stvari, koje ste možda i sami proživjeli. Time nije rečeno, da Vi nemate sposobnosti, ako su Vam ovi pokušaji slabo uspjeli. Treba još čekati.

Ml. Hrv. Vaše su zagonetke tako strpane jedna preko druge, da ih ovako ne možemo upotrijebiti. Napišite ih još jednom uredno i pregledno na jednoj strani.

»Buntovnik«. Od Vaših pjesama uvrstit ćemo »Iseljenike«, ostale dvije nijesu uspjele.

L. G. S. U Vašim pjesmama »Na groblju« i »Noć« ima tu i tamo po koje zrno, no u cijelosti to još nijesu uspjele stvari za tisak.

B. V. Od Vaših pjesama »Akordi«, »Probudi se vjetre!« i »Jutro« mogla bi ući(?) ova potonja uz neke popravke; ostalo ne.

F. C—ć. B. Od Vaših zagonetaka uspio je »Akrostih«, koji ulazi.

I. V. S. Vaš igrokaz »Bijeda« nipošto nije uspio. Nije to tako jednostavno. Treba još čekati.

Zv. H—ć. »Logogrif« ulazi, čim bude na redu. Pod br. 3. trebalo bi razjasniti zadatak; ovako se iz ove kitice ne može ništa pravo razabrati.

J. V. S. Vaših »konj. skokova« ne možemo upotrijebiti; pogrešni su.

I. C—ć. Pročitajte jednom glasno one dvije pjesme »Tom.« i »U zoru«, pa ćete vidjeti, da nijesu za tisak (naglasak!).

»Vladica«. Od Vaše tri pjesme ulaze »Jesenji uzdasi« i »U jeseni«.

»Jun«. Budući da imamo toliko rukopisa na ocjenjivanju, možemo Vam samo u glavnim crtama reći svoje mišljenje. Pjesma »Slava« ne bi bila na odmet, kad biste pregradili one stihove, koji imadu ili previše ili premalo slogova (18, 19, 16, 17 itd.). Kušajte to popraviti; inače je pjesma dobra. »Sjeta« ulazi uz neke sitnije promjene. U »Jeseni« nezgodna je poredba u 1. kit. »Večernja molitva« nije uspjela. U pj. »Ivančići« podnijele bi kitice 1. i 3., ostale imadu slabih mjesta (»leptiri kraj ruže«, »tvoj obraz odsjev naš«, »rječita stanca«, »nadime«). U pjesmi »Za novim« ima nejasnih mjesta: 6. kit.; kanite se tuđica »pompozne«, jer nakazuju jezik.

Kos. Jamnički. »Jutarnja šetnja« nije loša zamisao, samo bi valjalo stvari dati dublje značenje; ovako je to tek lagodno ćaskanje, a i obrada je dosta slaba. Time nije rečeno, da tu nema sposobnosti. Treba još pričekati, učiti i čitati. Vaš prijedlog saopćili smo otpravništvu, pa ste sigurno već dobili i odgovor.

B. P. B. »A. Mihanoviću i J. Runjaninu« ulazi, ostalo ne možemo upotrijebiti.

V. N. Z. Od Vaših zagonetaka ulazi »Geograf. brojčanica«.

J. B-ć. R. Od Vaših zagonetaka ulaze: Rebusi (2. i 3.); Magični kvadrat i Palindromi.

Sp. B-ć. B. Od Vaših pjesama ulazi »Ugasloj orhideji«. U ostalom tu ste nam pjesmu već jedamput poslali, pa je već i spremljena za štampu.

»Lički. Od Vaše tri pjesme mogli bismo uvrstiti »Adriji«, samo bi valjalo neka mjesta dotjerati, odnosno izmijeniti. Nezgodno je u kratkoj pjesmi, kad se ponavljaju slični stihovi kao: hrvatska je, — znaje; — znaje — haje; — mora — mora; mora — mora(!). Dajte to preinačite, pa nam opet pošaljite.

Ispravak! U 3. br. str. 66. pod naslovom »I. slet naraštaja hrvat. sokols. saveza u Zgbu« ima glasiti, da je najbolji uspjeh u skoku u vis postigao J o s i p O d i c k i iz Virovitice, naime **1.60 m** a ne 1.50 m.

Uredništvo.

Dosadašnje edicije

Društva hrvatskih srednješkolskih profesora

A. Odobrene školske knjige.

1. Divković: Hrvatska čitanka za 1. razr. sred škola XIII. izdanje. Zagreb 1925. Cijena Din 20.—.

2. Divković—Pasarić: Hrv. čitanka za III. razred srednjih škola. X. izdanje. Zagreb 1925 — Cijena Din 36.—.

3. Divković—Pasarić: Hrv. čitanka za IV. razr. srednjih škola. VIII. izdanje. Zagreb 1924. Cijena Din 36.—

4. Petračić—Zagoda: Hrv. čitanka za V. i VI. razred srednjih škola. Dio I. Poetika Stilistika i Proza. VIII. izdanje. Cijena Din 60.—.

5. Platonova Obrana Sokratova i Kriton s uvodom u grčku filozofiju i komentarom od M. Kuzmića. U Zagrebu 1922. — Cijena Din 30.—.

6. Školski atlas za niže razrede srednjih škola. Cijena Din 30.—.

7. U prodaji: Balenović: Opća geografija. — Cijena Din 35.—.

8. U prodaji: R. Strohal: Čitanka iz književnih djela starih bugarskih, hrvatskih, srpskih i slovenačkih u I. periodu. Zagreb 1921. Cijena Din 10.—.

9. Boranić: Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika. III. izdanje. Cijena Din 40.—.

10. Dr. Ante Starčević: Selski prorok. Cijena Din 15.—.

B. Pomoćne školske knjige.

1. Ogrizović: »Hrvatski pripovjedači«. III. popravljeno i prošireno izdanje. Priredio dr. Ivan Esih. U Zagrebu 1926. Cijena Din 40.—.

2. Narodne pjesme junačke. Priredio dr. Milan Strašek. Zagreb 1925. Cijena Din 25.—.

3. Izabrane narodne pjesme II. dio. Ženske narodne pjesme. Priredio dr. N. Andrić. U Zagrebu 1912. Cijena Din 20.—.

4. Povijesna čitanka za niže razrede srednjih škola I. dio. Srednji i novi vijek do godine 1648. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. S. Srkulj. U Zagrebu 1922. Cijena Din 40.—.

5. Geografijska čitanka. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. M. Šenoa. U Zagrebu 1922. Cijena Din 30.—.

6. O. Andrije Kačića-Miošića Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Izdanje priredio i predgovor o životu i radu Kačićevu napisao dr. Fe do Nikolić. U Zagrebu 1923. Cijena Din 15.—.

U nakladi: Djela Petra Preradovića. I. potpuno i kritično izdanje. Knjiga I. i II. Priredio dr. B Vodnik. Zagreb 1918. Cijena Din 80.—.

C. Nastavni Vjesnik.

»Nastavni Vjesnik«, list za srednjoškolsku nastavu. Izdaje »Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora« u Zagrebu. Može se još dobiti: Knjiga 14.—21. zatim 23., 25. i 30.—34. Cijena pojedinoj knjizi Din 75.—, pojedinom svesku Din 10.—. Jubilarni svezak (knjiga 30. sv. 9. i 10.) stoji Din 40.—. Članovi društva dobivaju »Nastavni Vjesnik« badava, a članarina iznosi Din 50.— na godinu.

D. Omladina.

»Omladina«, list za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži. Mogu se dobiti godišta 4.—9. po Din 40.—. Pojedini broj Din 5.—. Ovogodišnja »Omladina« (god. XI. stoji na godinu Din 40.—. Pojedini broj Dinara 5.—

E. Izdanja Omladine.

1. Vujec Grga: Petrica Kerempuh, ilustr U Zagrebu 1921. Cijena Din 10.—.

2. Josip Milaković: Lijan Gabor. Cijena Din 15.—.

3. Dubrovački dvor, ilustr. Priredio dr. B. Cvjetković. U Zagrebu 1922. Cijena Din 15.—.

Od svih cijena imadu knjižare 25% popusta.

Narudžbe se šalju samo na Društvo Hrv. srednješkolskih profesora Zagreb 6, pošt. pretinac 47.